
İSLÂM TARİHİNDEKİ BİR VAKANIN YORUM KRİTİĞİ: RAHİP BAHİRÂ OLAYI

CRITICISM AND INTERPRETATION OF A CASE IN ISLAMIC HISTORY: THE EVENT OF RAHIP BAHIRA

Doç. Dr. Halis DEMİR
Cumhuriyet Üniversitesi
İslam Hukuku Anabilim Dalı
Öğretim Üyesi
Recep Tayyip GEDİKLİ
Mikail ŞEKER

halisdemir@cumhuriyet.edu.tr

Atıf Gösterme: Demir, Halis; Gedikli, Recep Tayyip; Şeker, Mikail; (2018), İslam Tarihindeki Bir Vakanın Yorum Kriği: Rahip Bahira Olayı, *Ağrı İslâmi İlimler Dergisi (AGİİD)*, 2018 (2), xx-xx.

Geliş Tarihi:

2 Mayıs 2018

Kabul Tarihi:

22 Mayıs 2018

© 2018 AGİİD

Tüm Hakları Saklıdır.

Özet: Hz. Peygamber'in (s.a.s) risâlet öncesi hayatı ile ilgili ayrıntılı bilgi bulunmamakla birlikte Rahip Bahîrâ olayı hakkındaki rivâyetler müsteşrikler ve Müslüman araştırmacılar tarafından nakledilmiştir. Kaynaklarda yer verilen rivâyetler, bazı kişilerce olağanüstülüklerle tasvir edilmiş, kimileri tarafından iftiralara varacak şekilde istismar edilmiş, kimi çevreler de bu olay üzerinde durmaya gerek görmeyerek sadece yaşanan olay hakkındaki rivâyeti nakletmekle yetinmişlerdir. Bazı müsteşriklerin bu olay hakkında akıl ve mantık sınırlarını zorlayan görüş ve düşünceler ortaya atması, İslâm dinini Hristiyanlıktan doğan batıl bir mezhep olarak nitelendirmeleri ve art niyetli tavırları, bazı araştırmacılar tarafından tenkit edilmiş ve tutarsız tarafları ortaya konulmuştur. Bazı Batılı araştırmacılar tarafından savunulan Rahip Bahîrâ olayı ile ilgili düşünceler, Batılıların İslâm dini hakkındaki görüş ve düşüncelerinin geçmişte olduğu gibi şimdi de devam ettiğini gözler önüne sermektedir. Çalışmamızın amacı ise Hz. Peygamber'in (s.a.s) bi'seti öncesinde yaşadığı rivâyet edilen Rahip Bahîrâ olayı ile ilgili müsteşriklerin ve Müslüman araştırmacıların farklı yaklaşımlarına yer vererek olay hakkındaki kanaatimizi ortaya koymaktır.

Anahtar Kelimeler: Hz. Muhammed (s.a.s), Rahip Bahîrâ, Busrâ, Mucize, Ebû Tâlib, Nübüvvet Mührü.

Abstract: There was no detailed information about the prophet, Muhammad before the life of prphethood and the rumors about the event of Rahip Bahira were transferred by orientalist and muslim historians. The mentioned rumors in the resources were figured in an extra ordinary way by some people or misused thatl caused for slanders, and some people didn't dwelled on this matter so they were only able to transmit the rumors with in the event. Some orientalist claimed irrational and unhogical thoughts that pushed to the limits, for instance they described that Islam was a created western sect by Christianity. The evil-minded attitudes of orientalist were critisized by some muslim historians and this incoherent attitudes were revealed. The thoughts of some western researchers about the Rahip Bahira event indicated thatb the thoughts of the west are still going on as in the past. The purpose of our work was to mention different apporoaches of orienralist and muslim historians about the Rahip Bahira rumor before the prophethood of prophet Muhammad and reveal our opinion about this matter.

Keywords: The prophet Muhammad, Rahip Bahira, Busra, Miracle, Ebu Talib, Theseal of prophethood.

GİRİŞ

İslâm Peygamberi Hz. Muhammed'in hayatını doğru okumak ve anlamak¹ Müslümanlar için dinî bir zorunluluktur.² Ancak yüceltici veya indirgemeci anlayışlarla İslâm Peygamberini rol model olarak benimsemek ve yeni nesillere aktarmak mümkün görünmemektedir. Çünkü indirgemeci anlayışlar onun peygamberlik özelliklerini adeta yok sayarken yüceltici anlayışlar, onu mucizeler³ halesinde hareket eden bir peygamber olarak tasavvur etmeye sebep olmaktadır.⁴

Hız. Muhammed'in (s.a.s) risâlet öncesi dönemde yaşadığı rivâyet edilen olağanüstü olaylar, bazı Müslümanların ilgisini cezbetmiştir. Hız. Peygamber'in (s.a.s) risâleti öncesinde yaşanan Ebrehe ordusunun helâki, Hız. Âmine'nin oğlu hakkında gördüğü rüya, göğsünün açılması (Şakk-ı Sadr), eğlenceden alıkonulması, ihramını çıkardığında bayılması, kendisine selâm veren taş ve ağaçlar, sütsüz koyunların sütlenmesi, ayağını yere vurmasıyla suyun çıkması, Rahip Bahîrâ'nın gördükleri ve söyledikleri, Yemen'e yapılan seferdeki olağanüstü haller⁵ bazı Müslüman araştırmacılar tarafından Hız. Muhammed'in gelecekte peygamber olacağına işaretleri olarak sunulmuştur.⁶ Bu olaylar üzerinde müsteşrikler ve Müslümanlar, araştırmalar yapmış, farklı yorum ve yaklaşımlar ortaya koymuştur.

Rahip Bahîrâ olayı hakkında da çeşitli araştırmalar yapılmıştır.⁷ Kaynaklarda verilen rivâyetlere göre Hız. Peygamber'in (s.a.s), çocukluğunda amcası Ebû Tâlib ile beraber gerçekleştirdiği Şam yolculuğunda meydana gelen bazı olaylar olağan dışı birtakım unsurlar ihtiva etmesi açısından fazlaca dikkat çekmiştir. Bu seferde Hız. Muhammed'in (s.a.s) başından geçtiği iddia edilen, bulutun ve ağaçların 9-12 yaşlarındaki Hız.

¹ Bkz. Ahzab, 33/21. "Andolsun, Allah'ın Resûlünde sizin için; Allah'a ve ahiret gününe kavuşmayı uman, Allah'ı çok zikreden kimseler için güzel bir örnek vardır." Halil Altuntaş ve Muzaffer Şahin, *Kur'ân-ı Kerim Meâli* (Ankara: DİB Yay., 2006).

² Bu nedenle siyer yazıcılığı önem kazanmaktadır. Siyer yazıcılığı hakkında bkz. Mustafa Fayda, "Siyer ve Türkiye'de Siyer Yazıcılığı Meselesi", *Sîret Sempozyumu-I – Türkiye'de Sîret Yazıcılığı*, (Ankara 2012): 23-33; M. Hanefi Palabıyık, "Akademik Siyer Yazıcılığı -Yaklaşımlar, Metotlar ve Sorunlar Bağlamında-", *Sîret Sempozyumu-I – Türkiye'de Sîret Yazıcılığı*, (Ankara 2012):133-186; Adem Apak, "Siyer Yazıcılığında Hız. Peygamber'in (s.a.s) Doğru Tanıtılması Üzerine Tespit Ve Teklifler", *Sîret Sempozyumu-I – Türkiye'de Sîret Yazıcılığı*, (Ankara 2012): 271-290; Şaban Öz, "Son Dönem (2000-2010) Türkçe Siyer Kitaplarındaki Hatalar Çerçevesinde Siyer Yazıcılığının Sorunları ve Çözüm Önerileri", *Sîret Sempozyumu-I – Türkiye'de Sîret Yazıcılığı*, (Ankara 2012): 291-363.

³ Mûcize, Peygamber olduğunu ileri süren kimsenin elinde doğruluğunu kanıtlamak için Allah tarafından yaratılan harikulâde olaydır. Ayrıntılı bilgi için bkz. Halil İbrahim Bulut, "Mûcize", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. 30 (İstanbul: TDV Yay., 2005), 350-352.

⁴ Mithat Eser, "Hız. Peygamber'in Bir Bulut Tarafından Gölgelemesine Dair Rivâyetlerin Değerlendirilmesi", *İslâmî Araştırmalar Dergisi* 22, sy. 1 (2011): 44-54.

⁵ Mehmet Öten, *Hız. Muhammed'in (s.a.s) Olağanüstü Halleri (Mûcizeler)*, (Konya: Nazımbey Yay., 1971), 25-30.

⁶ Mustafa Asım Köksal ve İhsan Süreyya Sırma olağanüstü hallerin bir peygamberlik işareti olduğunu söylemişlerdir. Bkz. M. Asım Köksal, *İslâm Tarihi: Hız. Muhammed (s.a.s) ve İslâmiyet (Mekke Dönemi)* (İstanbul: İrfan Yay., 1981), 74-77; İhsan Süreyya Sırma, *Müslümanların Tarihi*, c. 1, (İstanbul: Beyan Yay., 2016), 438-443.

⁷ Bkz. Ahmet Erçetin, "Rivâyetler ve Farklı Yorumlar Işığında Rahip Bahîrâ Olayı" (Yüksek Lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, 2008).

Muhammed'e gölge yapması, peygamberlik mührünün⁸ görülmesi ve Hristiyan rahibi Bahîrâ'nın, Hz. Muhammed'in (s.a.s) peygamberliğine dair kehanetleri bunlardan bazılarıdır. Bazı Müslüman âlimler olayı ve rivâyetleri olduğu gibi kabul ederken, bazıları da rivâyetlere ihtiyatlı yaklaşmışlardır. Sonra bazı Müslüman yazarlar olay etrafında cereyan eden bazı hususlara süslemeci bir metotla yaklaşmışlar ve kaynaklarda geçmeyen şeyleri kıssaya karıştırmışlardır. Hz. Peygamber'in (s.a.s) bu seyahatte Bahîrâ ile görüşmesinden hareketle "Hz. Muhammed (s.a.s), Bahîrâ ile görüşmesinde ondan Hristiyanlığı öğrendi ve İslâm adı altında yeni bir din tesis etti" iddiasını ortaya atmışlardır.⁹

Bu makalede Bahîrâ ile ilgili bilgi verilecek, Rahip Bahîrâ olayı hakkında rivâyetlere yer verilecek ardından Hz. Peygamber'in (s.a.s) İncil'de yer alıp almadığı meselesi ile müsteşriklerin ve Müslüman araştırmacıların bu olaya yaklaşımları üzerinde durulacaktır. Ancak konunun mahiyeti gereği tekrarlar kaçınılmaz olmuştur. "Değerlendirme ve Sonuç" bölümünde müsteşriklerin görüşleri ve olayı kabul edip etmeme konusunda Müslüman araştırmacılar değerlendirilecektir. Son olarak kaynakların nasıl okunması gerektiğine değinilecek ve olay hakkındaki kanaatimiz dile getirilecektir.

1. RAHİP BAHİRÂ

Hız. Peygamber'in (s.a.s) nübüvvet öncesi hayatıyla ilgili bazı rivâyetlerde geçen Rahip Bahîrâ'nın hayatı hakkında çok az bilgi olmakla birlikte Wensinck, ilk rivâyetlerde¹⁰ rahibin isminin olmadığını, Bahîrâ isminin sonraki İslâm ve Hristiyan kaynaklarında geçtiğini söylemektedir.¹¹ Bahîrâ ismine sadece Hz. Peygamber'in (s.a.s) Şam seferi sırasında Busrâ¹²'daki manastırda geçen diyalog söz konusu olunca yer verilmiştir. Bahîrâ adı Hz. Peygamber'in (s.a.s) sonraki dönemlerde yaptığı seferlerde de anılmaktaysa da bu kimselerin farklı kişiler olduğu kanaati hâkimdir.¹³

Bahîrâ, Hz. Peygamber'in (s.a.s) 9 veya 12 yaşında Suriye'de görüştüğü rivâyet edilen rahiptir. Ârâmî dilinde "seçimli" mânasına gelen "behîrâ" kelimesini unvan olarak

⁸Hız. Peygamber'in (s.a.s) kürek kemikleri arasında sol kürek kemiğine daha yakın, elle hissedilebilecek kadar kabarık, güvercin veya keklik yumurtası büyüklüğünde, siğile benzetilen kırmızı beze şeklinde bir et parçasının bulunduğu ve bunun nübüvvet mührü olarak isimlendirildiği hadis ve siyer kaynaklarında belirtilmektedir. Ancak Resûl-i Ekrem'in sol kürek kemiğine yakın bir yerde bir benin bulunduğu, buna kendisinin herhangi olağanüstü bir nitelik atfetmediği ve nübüvvet mührü olarak da isimlendirmedeği anlaşılmaktadır. Bu konudaki rivâyetler kesin bir kanaat vermemektedir. Rivâyetlerin daha sıhhatli olması sebebiyle doğuştan olduğu görüşü ağırlık kazanmaktadır. Benin, nübüvvetin delillerinden biri olarak algılanması sonradan ortaya çıkmış bir kanaat olup bu telakkinin benimsenmesinde Ehl-i Kitabın kutsal metinlerinde geleceği bildirilen peygamberle ilgili ifadelerin yanı sıra bu bene de işaret edildiğine dair sıhhatleri şüpheli rivâyetlerin de etkisi olmuştur. Resûl-i Ekrem'in nübüvvetini ispat eden pek çok delil varken söz konusu bene vurgu yapılması isabetli görünmemektedir. Bkz. Mustafa Sinanoğlu, "Nübüvvet Mührü", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. 33, (İstanbul: TDV Yay., 2007), 291-293.

⁹Erçetin, "Rahip Bahîrâ Olayı", 6-7.

¹⁰ Wensinck, İbn Hişâm'ı kaynak göstermektedir. Arent Jan Wensinck, "Bahîrâ", *İslâm Ansiklopedisi*, c. 2, (İstanbul: M.E.B Yay., 1970), 228.

¹¹Wensinck, "Bahîrâ", 228.

¹²Busrâ (Bozrah), güneyinde Yermük nehrinin kaynağına yakın bir yerde Cebel-i Dürüz'ün (Cebel-i Arab) batı yamacında, denizden 850 m. yükseklikte bir ovada kurulmuştur. Bugünkü Ürdün-Suriye sınırının 30 km. kadar kuzeyinde, bağlı bulunduğu Der'â'nın (eski adı Ezriât) 41 km. güneydoğusunda ve Şam'ın 141 km. güneyinde yer almaktadır. Bkz. Mustafa Fayda, "Busrâ", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. 6, (İstanbul: TDV Yay., 1992), 470-472.

¹³ Erçetin, "Rahip Bahîrâ Olayı", 12.

alan bu rahibin adı Sergius'tur. Abdülkays kabilesine mensup, Teymâ Yahudilerinden olup sonradan Hristiyanlığı kabul ettiği¹⁴, Hristiyanlığın Arius veya Nestûrî mezhebin-den¹⁵ olduğu söylenmektedir.

Bahîrâ'nın, Busrâ'ya altı millik mesafede bulunan Kefr kasabasında yaşadığı belirtilmektedir. Hz. İsa'nın ulûhiyetini ve Hz. Meryem'in "Ümmullah" yani "Tanrı annesi" olduğunu inkâr, ayrıca o zaman Hristiyanlar arasında yaygın olan "Baba-Oğul-Ruhü'l Kudüs" tarzındaki inancı reddetmiş ve bir Allah'a inanmayı telkin etmesi sebebiyle bulunduğu kilisenin başkanı tarafından aforoz¹⁶ edilmiştir. Kaynaklarda geçen Busrâ yolu üzerinde bir manastır edinmiştir. O, burada gelip geçenleri tevhide davet etmiş, Arapları putlara tapmaktan alıkoymaya çalışmıştır.¹⁷ Hayır sahibi bir münzevi olarak manastırda hayatını sürdürmüş olan Bahîrâ, Hristiyan, tevhid ehli, ilim sahibi bir rahip olup bi'setten önce vefat etmiştir.¹⁸

2. RAHİP BAHİRÂ OLAYI İLE İLGİLİ RİVÂYETLER

Hz. Muhammed'in (s.a.s) çıktığı Şam yolculuğuyla ilgili rivâyetlerde dile getirilenler, bazı olağanüstülükler, Rahip Bahîrâ'nın Hz. Muhammed ile görüşmesi ve peygamber olacağını haber vermesine dair haberlerdir.¹⁹ Olay ile ilgili rivâyetler şunlardır:

2.1. Birinci Rivâyet

Burada kaynakların kendisinde nakilde bulunduğu en eski siyer kaynaklarından birisi olan İbn İshâk rivâyeti aktarılacaktır. Rivâyet şu şekildedir:

Ebû Tâlib bir kafil ile birlikte ticaret amacıyla Şam'a gitmek istedi. Yola çıkmak için hazırlanıp yolculuğa karar verdiği zaman Hz. Peygamber üzümlü ona sarılarak kendisinden ayrılmak istemedi. Bu duruma dayanamayan Ebû Tâlib: "Allah'a yemin ederim ki O'nu benimle birlikte götüreceğim. O benden ayrılmayacaktır, ben de asla ondan ayrılmayacağım" dedi. Veya buna benzer şeyler söyledi. Böylece O'nu yanında götürdü. Kafil Şam topraklarında bulunan Busra'ya geldi. Burada Bahîrâ adlı bir rahip manastırda yaşardı. Bu rahip Hristiyanlar arasında en bilgili bir kimse idi. Eskiden beri bu küçük tapınakta bulunan bir kitap burada yaşayan rahiplere geçtiği için eline bu kitap geçmiş olan her rahip Hristiyanların en bilgili kimsesi olurdu. İddia ettiklerine göre rahipler bu kitabı biri diğerine aktarmak suretiyle devralıyorlardı. İşte bu sene de Kureys'in ticaret kervanı Bahîrâ'nın yanına vardılar ki bundan önce de Kureysliler Bahîrâ'nın yanına birçok kez uğramıştı. Fakat Bahîrâ onlarla hiç ilgilenmez ve konuşmazdı. Söylendiğine göre bu sefer Kureysliler yanına uğradığında tapınağın kapısını açıp gördüğü bir şeyden dolayı onlara yemek verdi. İddia ettiklerine göre rahip tapınağın kapısını açtığı zaman bir bulut Hz. Peygamber'i gölgelendirmekte idi. Kafil gelip ona yakın bir ağacın altına kondu. Bahîrâ bulutun ağacın üstüne geldiğini ağacın dallarının Hz. Peygamber'in üstüne eğilip O'na gölge ettiğini gördü. Bahîrâ bunu görünce manastırdan indi ve kafilere bir adam göndererek onlara dedi ki: "Ey Kureys topluluğu size yemek yaptım. Bu yemeğe hepimizin büyüğünüzün küçüğünüzün, kölenizin-hürünüzün gelmesini arzu ederim." Bunun üzerine onlardan biri: "Ey Bahîrâ, Allah'a and olsun ki bugün sende bir hal var. Biz sana her zaman uğradığımız halde sen bize böyle bir şey yapmazdın. Bugün sendeki bu hal nedir?" diye sordu. Bahîrâ da: "Evet doğru söyledim fakat ne de olsa siz misafirimizsiniz. Bunun için sizi ağırlamak, yemek vermek istedim. Bu yemekten hepimiz iyiniz." dedi. Bütün Kureysliler yemek yemeğe geldiler. Hz. Peygamber yaşı küçük olduğu için ağacın

¹⁴ Mustafâ Fayda, "Bahîrâ", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. 4, (İstanbul: TDV Yay., 1991), 486-487.

¹⁵ Erçetin, "Rahip Bahîrâ Olayı", 13-14.

¹⁶ Aforoz, Kilise hukukuna göre, yetkili dinî şahsiyetler veya meclisler tarafından suçlu görülen bir Hristiyan'ın cemaatten çıkarılmasıdır. Ayrıntılı bilgi için bkz. M. Süreyya Şahin, "Aforoz", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. 1, (Ankara: TDV Yay., 1988), 412-413.

¹⁷ Erçetin, "Rahip Bahîrâ Olayı", 13-14.

¹⁸ Erçetin, "Rahip Bahîrâ Olayı", 16.

¹⁹ İsrâfil Balcı, *Peygamberlik Öncesi Hz. Muhammed* (Ankara: Ankara Okulu Yay., 2014), 240.

altında eşyaların başında kaldı. Bahîrâ gelenler arasında O'nu ve aradığı alameti göremeyince şöyle dedi: "Ey Kureyşliler sizden hiçbiriniz yemeğinizden geri kalmasin." Onlar da ona dedi ki: "Ey Bahîrâ gelmesi gereken herkes geldi. Ancak aramızda en küçük yaşımız olan çocuk eşyaların yanında kaldı."²⁰ Bunun üzerine o da dedi ki: "Hayır böyle yapmayın sizinle birlikte O da yemekte bulunsun." Bunun üzerine Kureyşlilerden bir adam²¹şöyle dedi: "Lât²² ile Uzzâ²³'ya and olsun ki Abdulmuttâlib oğlu Abdullah'ın oğlunun bizimle birlikte yemekte bulunmayışı bizim için bir ayıptır." Sonra yanına gitti ve elinden tutarak cemaatle birlikte O'nu da oturttu. Bahîrâ çocuğu görünce O'na çok dikkatli bakmaya, vücudunda daha önce bildiği şeyleri kontrol etmeye başladı. Nihayet topluluk yemekten kalkıp dağıldıktan sonra Bahîrâ çocuğa doğru gelip şöyle dedi: "Ey çocuk Lât ve Uzzâ hakkı için sana soracağım şeylerin cevabını ver." Bahîrâ Kureyşlilerin bu iki put için and içtiklerini duyduğu için çocuğa böyle söyledi. İddia ettiklerine göre Hz. Peygamber ona şöyle dedi: "Lât ve Uzzâ adına benden bir şey isteme. Allah adına yemin ederim ki onlardan nefret ettiğim gibi hiçbir şeyden etmem." Bunun üzerine Bahîrâ şöyle dedi: "Peki Allah hakkı için sana soracağım soruların cevabını ver." Bundan sonra Bahîrâ çocuğa uykusunun durumunu, bunlardan başka hallerine ve işlerine dair sorular sormaya başladı. Hz. Peygamber bu soruların cevabını verdi. Hepsi de Bahîrâ'nın önceden bildiği sıfatlara uyuyordu. Bahîrâ son olarak da çocuğun sırtına baktı ve iki omzu arasında daha önce bildiği peygamberlik mührünü gördü.²⁴Bahîrâ sorularını bitirdikten sonra çocuğun amcası Ebû Tâlib'in yanına gelip ona: "Bu çocuk senin neyin olur?" diye sordu. Ebû Tâlib: "Oğlumdur" dedi. Bahîrâ: "Hayır, O senin oğlun değildir. Bu çocuğun babası sağ olmamalı" dedi. Ebû Tâlib: "Doğru O benim kardeşimin oğludur" dedi. Bahîrâ: "Peki babasına ne oldu?" Ebû Tâlib: "Annesi bu çocuğa hamile iken babası öldü" dedi. Bunun üzerine Bahîrâ: "Doğru söyledin yeğenini hemen memleketine geri götür. O'nu Yahudilerden korusun. Allah'a yemin ederim ki Yahudiler çocuğu görüp benim bildiğim şeyleri bilirlerse O'na kötülük yaparlar. Çünkü senin bu yeğenin ilerde büyük bir şanı olacaktır."²⁵ Sen O'nu hemen memleketine geri götür." dedi.²⁶ Bunun üzerine Ebû Tâlib Süriye'deki ticarî işlerini bitirdikten sonra hemen Mekke'ye geri döndü. Söylendiğine göre Ehl-i Kitap'tan olan Zübeyr (Züreyr), Temmam (Semâm) ve Düveys (Deris) adlarındaki kimseler Hz. Peygamber'in amcası Ebû Tâlib ile birlikte yaptığı bu seyahatte Bahîrâ'nın gördüğü şeyleri görmüşlerdi. Bu üç adam o şeyleri gördüklerinde çocuğa kötülük yapmak istemişler fakat Bahîrâ onların bu niyetlerine karşı gelmiş çocuğun adının sözü geçen kitapta anıldığını ve sıfatlarının sayıldığını onlara hatırlatmış ve eğer O'na dokunmak isterlerse bu işte başarı elde edemeyeceklerini söylemiştir. Böylece bu üç adam Bahîrâ'nın söylediklerini tasdik ederek onun yanından ayrılıp gittiler.²⁷

2.2. İkinci Rivâyet

İkinci olarak inceleyeceğimiz rivâyet kaynakların en çok kullandığı rivâyetlerden birisidir. Tirmîzî'nin Abdurrahman b. Gazvan - Yunus b. Ebû İshak - Ebû Bekir b. Ebû Mûsâ – Ebû Mûsâ el-Eş'arî tarihiyle naklettiği rivâyet şöyledir:

²⁰ "Amca Ebû Tâlib bir çocuğu tek başına neden develerin yanında bırakır?" sorusu cevaplanması gereken sorulardan bir tanesidir.

²¹ Bazı kaynaklar bu kişinin Hz. Peygamber'in amcası Haris b. Abdülmuttalib b. Abd-i Menaf olduğunu söylemektedir. Bkz. Ebû Nuaym, *Delâil*, s.127; Diyarbekrî, *Târîh*, I, 258; Dahlân, *es-Sîre*, s.48.

²² İslâm öncesi Arap toplumundaki putlardan biridir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Tefvik Fehd, "Lât", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. 27, (İstanbul: TDV Yay., 2005), 107-108.

²³ İslâm öncesi Arap toplumundaki putlardan biridir. Ayrıntılı bilgi için bkz. Şevket Yavuz, "Uzzâ", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. 42, (İstanbul: TDV Yay., 2005), 268-269.

²⁴ Bu konuda İbn-i Hişâm diyor ki: "Bu mühür kan alma aletin izi gibi bir şeydi." İbn-i Hişâm, Ebû Muhammed Abdülmelik, *es-Sîretü'n-Nebeviyye*, trc. İzzet Hasan, Neşet Çağatay, (Ankara: AÜİF Yay., 1971), 113.

²⁵ Burada dikkat çekilmesi gereken nokta, Bahîrâ'nın Hz. Muhammed (s.a.s) için "İleride büyük bir şanı olacaktır" sözüdür. Yani Bahîrâ, Hz. Muhammed için "İlerde Peygamber olacaktır" veya "İlerde Peygamberlik verilecektir" gibi bir söz söylememişken, daha sonra bu sözleri Hz. Muhammed'in peygamberliğini müjdelediği şeklinde anlaşılmış ve değerlendirmeler bu şekilde yapılmıştır.

²⁶ İbn İshak, *es-Sîre*, 53-55; İbn Hişâm, *es-Sîre*, I, 180-183; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 153-155; Belâzürî, Ahmed b. Yahyâ b. Câbir b. Dâvûd, *Ensâbü'l-Eşrâf*, thk: Muhammed Hamîdullah, Kahire, 1959, I, 96-97; Taberî, *Târîh*, II, 277-278;

²⁷ İbn İshak, *es-Sîre*, 53-55; İbn Hişâm, *es-Sîre*, I, 180-183; Ebû Nuaym, *Delâil*, 125-129; Beyhakî, *Delâil*, II, 26-29; İbnAsâkir, *Târîh*, III, 10-12; Süheylî, *er-Ravdu'l-Unuf*, II, 216-219; İbnü'l-Cevzî, *el-Vefâ*, I, 131-133; İbnSeyyidinnas, *Uyûn*, I, 40-42; Suyûtî, *el-Hasâis*, I, 208-210.

Ebû Tâlib Şam'a ticarete çıktı. Hz. Peygamber de Kureys'in ileri gelenleriyle birlikte bu yolculuğa katıldı. Rahibin bulunduğu yerde konakladılar ve hayvanların palanlarını çözdüler. Bu esnada rahip yanlarına geldi. Daha önce ona uğrarlardı ancak yanlarına gelmez onlarla ilgilenmezdi. Hayvanların palanlarını çözerken rahip aralarında gezinmeye başladı, gelip Resûlullah'ın elini tuttu ve şöyle dedi: "Bu, âlemlerin rabbinin Resûlüdür. Allah O'nu âlemlere rahmet olarak gönderecektir."²⁸ Kureys'in bazı ileri gelenleri "Bunu nereden biliyorsun?" diye sordular. O da şöyle cevap verdi: "Sizler tepeyi aştığımızda bütün ağaç ve taşlar secdeye kapandı. Oysa onlar sadece bir peygamber için secdeye kapanırlar. Ayrıca ben O'nu omuz kıkırdığının altında elma gibi olan peygamberlik mühründen de tanırım." Rahip daha sonra döndü ve onlara yemek hazırlayıp getirdi. Hz. Peygamber o sırada develerle ilgileniyordu. Rahip: "O'nu da çağırın." dedi. Hz. Peygamber kendisini gölgelendiren bir bulutun altında geldi. Topluluğa yaklaştığında onların kendisinden önce ağacın gölgesinde oturduklarını gördü. Hz. Peygamber oturunca ağacın gölgesi O'nun üzerine yöneldi. Rahip: "Ağacın gölgesine bakın O'nun üzerine yöneldi." dedi.²⁹ Rahip onların yanında durup Rumlar görürlerse tanıyacakları ve öldürecekleri bu sebeple O'nu Rum diyarına götürmemeleri için ısrar edip durdu. Bu sırada Rum diyarından yedi kişinin geldiğini gördü. Onları karşıladı ve: "Niçin geldiniz?" diye sordu. Onlar da şöyle cevap verdiler: "Şu (âhir zamanda çıkacağı söylenen peygamber) bu ayda çıkacak diye geldik. Her tarafa adam gönderildi. O'nun haberi bize ulaştı bu yüzden biz de senin bu tarafa gönderildik" dediler.³⁰ Rahip: "Arkanızda sizden daha hayırlı (fazla bilgi sahibi) kimse var mı?" diye sordu. Onlar: "Bize sadece O'nun senin bu tarafta olduğu haberi verildi." dediler. Rahip onlara: "Allah'ın yapmayı murat ettiği bir işi herhangi bir insanın engelleyebileceğini düşünebilir misiniz?" diye sordu. Onlar: "Hayır" cevabını verdiler. Sonra ona beyat edip beraberce durdular. Rahip daha sonra Kureyşlilere dönerek: "Allah için söyleyin bunun velisi kimdir?" diye sordu. Onlar da: "Ebû Tâlib'tir." dediler. Rahip ondan ısrarla Hz. Peygamber'i göndermesini istedi. O da geri gönderdi. Ebû Bekir de Bilal'i yanına katıp geri gönderdi.³¹ Rahip Hz. Peygamber'e azık olarak somun ve (yanına da azık olarak) zeytinyağı koydu.³²

Hadisi rivâyet eden Tirmîzî bunun hasen-garip³³ olduğunu ve sadece bu tarikle bildiğini söylemektedir.³⁴

2.3. Üçüncü Rivâyet

Gottheil'in tercüme ettiği eserde³⁵ yer alan Bahîrâ olayı şu şekilde anlatılmaktadır:

²⁸ Bkz. Enbiya, 21/107. "(Ey Muhammed!) Seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik." Bahîrâ, âdetâ âyet metnini telaffuz etmektedir. Kaynaklarda yer alan bu ve benzeri durumlar bazı müsteşriklerin "Kur'an yazarı Bahîrâ" söyleminin temel dayanaklarından biri olduğu söylenebilir.

²⁹ Burada kafildekilerin gözleri önünde yaşanan olağanüstü (!) hâlleri görmemeleri – kendilerini ziyafete kaptırılmış olabilirler (!) – üzerine Bahîrâ'nın, onların dikkatlerini bu duruma çekmeye çalışması hayret vericidir.

³⁰ "Rumlar Resûlullah'ın bu ayda çıkacağını nereden biliyorlar? Çıkacağını biliyorlar da özelliklerini bilmiyorlar mı? Rahibin bu konuda ayrıcalığı nereden kaynaklanmaktadır?" bu sorular cevap beklemektedir.

³¹ Bu durumun doğru kabul edildiğini varsayarsak "Kilometrelerce yolu ve çölleri aşarak Ebû Tâlib ve Bilâl ile birlikte Resûlullah (s.a.s) nasıl Mekke'ye döner?" sorusu akla gelmektedir. ³¹ Özellikle bu naklin son kısmında yer alan "Ebû Tâlib, Ebû Bekir ile Bilâl'i Hz. Muhammed'in yanına katarak Mekke'ye geri gönderdi." ifadesi çokça tenkit edilmiştir. Rivâyeti inceleyenler yolculuk tarihinde Bilâl'in henüz doğmamış olduğunu söylemektedirler. Doğmuş olsa bile Ebû Bekir'in yanında olamayacağını; çünkü Ebû Bekir, Bilâl'i tevhid inancı sebebiyle müşriklerce azaba uğradığı zaman satın almış ve azat etmiş olduğunu dolayısıyla da bu seyahat esnasında yanlarında yer alamayacağını ifade etmektedirler. Satın almanın ise nübüvvetten sonraki bir hâdise olduğunu dolayısıyla da Bilâl'in bu yolculukta bulunmasının mümkün olmadığı kanaatinde idirler. Zehebî, Târihu'l-İslâm, es-Sîretü'n-Nebeviyye, 57; İbn Kayyım, Zâdu'l-Meâd, I, 70; İbn Hacer el-Askalânî, Ahmed b. Ali, el-İsâbe fî Temyizi's-Sahâbe, thk: Ali Muhammed el-Becâvî, Beyrut, 1412, I, 353. Bkz. Erçetin, "Rahip Bahîrâ Olayı", 25-26.

³² Tirmîzî, "Menâkıb", 5.

³³ Hasen hadis, zabtı biraz gevşek olan râvilerin mutasal senedle rivâyet ettikleri şazz ve muallel olmayan hadistir. Hasen-Garib ise, gariblik hem sened de hem de metin de olursa bir tek senedle "Hasenzâtihi" kabul ettiğini göstermek üzere Tirmîzî, Hasen-Garib demiş olmaktadır. Çakan, İ. Lütfi, Hadis Usulü, İstanbul, 1999, s.127-131.

³⁴ Tirmîzî, "Menâkıb", 5.

Sergious Bahîrâ, Yesrib’de kendisine yapılan ve yanında su kuyusu bulunan bir hücrede yaşıyordu. Bu ıssız topraklarda su olmadığı için Araplar sürüleri ile devamlı suretle Sergious’e uğrarlar ve kuyusu yanında dinlenirlerdi. Bu esnada ona çeşitli sorular sormayı alışkanlık haline getirmişlerdi. Sergious onlara ne söylediyse yaptılar. Zira Sergious yavaş yavaş kehanetini telkin ediyor ve Tanrı’nın aralarında Muhammed isminde üstün bir insan göndereceğini söylüyordu. Yine bir seferinde sürüleriyle kuyunun yanına geldiklerinde Sergious, hüccesinin önünde oturuyordu. Rahip Sergious bu sefer içlerinde genç Muhammed’in de bulunduğu grubu uzaktan fark etti. Muhammed’i görür görmez, onun ileride kehanetini gerçekleştirecek müstesna insan olacağını anlamıştı. Zira gencin başının üzerinde buluta benzer bir silüet görmüştü. Kafiye her zamanki gibi kuyuya ulaştınca, durup Sergious’un yanına vardılar. Ancak Muhammed, beraberlerindeki Sergious ile görüşüp gelinceye kadar kervana bekçilik yapmak, bilahare gitmek üzere geride kaldı. Sergious Araplara “Sizinle birlikte müstesna bir şahsiyet de geldi, bırakın girsin” dedi. Araplar, “Bizimle gelen öksüz, yetim, sessiz ve biraz da garip bir genç var” dediler. Sergious, “Ona gelmesini söyleyin de bir görüşelim” dedi.

Muhammed içeri girince Sergious beraberlerindeki, onun başının üzerinde bulunan silüetten bahsetti -ki beraberindekiler onu fark etmemişlerdi- ve ayağa kalkarak Muhammed’i şu sözlerle kutsadı: “Tanrı, senin ve torunlarının zürriyetini çoğaltacak, yeryüzünde sayıca oldukça kalabalık olacaksınız. Soyundan on iki hükümdar gelecek ve Sen’ar topraklarına yerleşecekler. İktidarları bütün dünyayı etkisi altına alacak, birçok şehri ele geçirecekler, güçlü krallar onlar huzurunda tir tir titreyecek. Kendileri ve torunları zenginlik ve refah içerisinde yaşayacaklar. O dönemde dünyada barış ve huzur olacak. Önlerinde durabilen, onlar karşısında korkudan titremeyen krallık olmayacak. Üstelik pek çok kişiyi de vergiye bağlayacaklar.”

Genç Muhammed bunları duyar duymaz Sergious’e, bu rü’yete nerede mazhar olduğunu sordu ve aralarında şu şekilde sorulu cevaplı bir diyalog başladı:

M: Söyle bana bu rü’yeti nerede elde ettin?

S: Sina Dağı’nda, Mûsâ peygamberin vahiylerini aldığı yerde.

M: Sana benimle ilgili olan bu ilhamı kim verdi?

S: Adı yüce olan Tanrı verdi. O bana seninle ilgili bu ilhamı bahşetti ve onu anlamamı sağladı.

Muhammed, Sergious Bahîrâ’dan kendisi ve gelecek nesli ile ilgili bu kehaneti işittikten sonra kehanetin anlamını, neye delalet ettiğini sordu ve aralarındaki diyalog şöyle devam etti:

M: Kehanetin manası nedir?

S: Seninle ilgili. Zira senin, insanların hükümdarı ve lideri olman takdir edilmiş. Ayrıca soyundan yirmi dört hükümdar gelecek. Sen insanları putlara tapmaktan vazgeçirip bir tek Tanrı’ya inanmalarını sağlayacaksın.

M: Hangi Tanrı’ya ibadet ediyorsun?

S: Gökyüzünü, aydınlığı ve karanlığı, denizleri ve nehirleri, gökyüzündeki kuşları ve yeryüzündeki hayvanları yaratan Tanrı’ya ibadet ediyorum. Ben bu gerçek Tanrı’ya, oğlu İsa-Mesih’e ve Kutsal Ruh’a ibadet ediyorum. Cenneteki melekler ve yeryüzündeki insanlar “Kutsal olan her şeye kadir Tanrı ne yücedir!” diye haykırıp; ona hamd-ü sena ederek dua ederler ve onların övgüleri gökyüzünü ve yeryüzünü doldurur.

M: Kendisiyle bunları konuştuğun Tanrı nerededir?

S: Cennettedir.

M: Onun var olduğu bilgisine nereden ulaşıyorsun?

³⁵ Bu eser, İslâm dininin akidesini Hristiyan dünyasına yanlış aksettirmek isteyen Hristiyan din adamları tarafından Rahip Bahîrâ hadisesinin bir tahrifi olarak XI-XII. yüzyılda yazılan apokalips-reddiye türü bir eserdir. Amerikalı şarkiyatçı Gottheil (1862-1936) tarafından 1888-1903 yılları arasında Süryanice ve Arapça nüshaları neşredilmiş; *A Christian Bahira Legend* (New York 1903) ismiyle İngilizceye tercüme edilmiştir. Araştırmacı Fatımatüz Zehra Kamacı tarafından da bir değerlendirme ile birlikte *Bir Hristiyan Bahîrâ Efsanesi -Bir Tahrif Örneği (XI-XII. yüzyıl)* ismiyle Türkçe tercümesi yapılmıştır. Bkz. Gottheil, Richard James Horatio, *Bir Hristiyan Bahîrâ Efsanesi -Bir Tahrif Örneği (XI-XII. yüzyıl)*, trc. Fatımatüz Zehra Kamacı, (İstanbul: İnkılâb Basım Yay., 2008).

S: Kitâb-ı Mukaddes'ten ve peygamberlerden.

M: Peygamberler kimler?

S: Erdemli ve yüce insanlar. Tanrı'dan korkarlar ve emirlerini yerine getirirler. Tanrı onlara Kutsal Ruh aracılığıyla vahiy indirir ve gizlileri aşikâr kılar. Tanrı'nın ruhu, Tanrı tarafından ondan korkan ve emirlerini yerine getiren herkese gönderilir.

M: Bunların hangisine ibadet ediyorsun?

S: Tanrı'ya ibadet ediyorum.

M: İnsanlık eskiden kime ibadet ederdi?

S: Bir kısmı ateşe, bir kısmı güneşe, aya ve yıldızlara bir kısmı da taş a ibadet ederdi. Tanrı, bu delalet yolunun dünyada hızla yayıldığını görünce insanlığa merhamet etti ve onları şeytanın yolundan bir ve hakiki Tanrı'ya ibadet yoluna döndürecek peygamberler ve bilge kimseler gönderdi.

M: Bunlardan hangisine ibadet ediyorsun ve inancın nedir?

S: Ben bir Hristiyan'ım.

M: Hristiyanlık nedir?

S: Mesih'e inanmaktır.

M: Mesih'e inanmak nedir?

S: Mesih, Tanrı'nın kelâmı ve ruhudur. İsmailoğulları da Mesih'in Tanrı'nın kelâmı ve ruhu olduğunu kabul ederler.

M: Mesih Tanrı mı, peygamber mi, yoksa insan mı?

S: Mesih Tanrı'nın kelâmıdır. Baba Tanrı tarafından gönderildi ve Kutsal Bâkire Meryem'in rahmine yerleştirildi. Yeşaya'nın önceden şu sözleriyle haber verdiği gibi herhangi birisiyle cinsî ilişkiye girmeden hamile kaldı ve Mesih'i dünyaya getirdi. Dikkat ediniz, bir bâkire hamile kalacak ve bir erkek çocuk dünyaya getirecek. Çocuğunun ismi "Tanrı bizimle" anlamına gelen "İmanu-El" olacak.

M: Nasıl olur da bir bâkire cinsî ilişki olmadan hamile kalır?

S: Tanrı'nın kelimesi cennetten indi, Bâkire Meryem aracılığıyla bir bedene girdi. Aslında bir Tanrı olduğu halde Meryem'den insan şeklinde dünyaya geldi.

M: Mesih şimdi nerede?

S: Mezardan kalktıktan sonra cennete yükseldi.

M: Ne kadar süre mezarda kaldı?

S: Üç gün.

M: Nasıl öldü?

S: Yahudiler onu Kudüs'te bir haç üzerinde çarpiha gerdiler ve Mesih öldü. Sonra mezardan kalktı ve havarilerine göründü. Kırk gün sonra cennete yükseldi ve diğer ruhanî liderlerin fevkinde, babasının sağ elinde bulunan yerini aldı. O, insanlara bahşedilen sonsuz ha-yatın varlık nedenidir.

M: Neden Yahudilerin çarpiha gerdiği bir insana ibadet ediyorsun?

S: Ben mucizeler gösteren, yeryüzünde kendisiyle birlikte cennete götürdüğü birçok işaretin gerçekleşmesine neden olan, iyiler ve kötüler için yeniden dirilmeyi gerçekleştirecek kimseye ibadet ediyorum. Çünkü o gözle görülmeyen ve kendisine ibadet edilmesi gereken Tanrı'dır.

M: Benden istediğin her şeyi yerine getireceğim.

S: Mesih'in takipçileri olan Hristiyanlara hürmet etmeni istiyorum. Onların arasında keşişler, manastırları idare edenler, rahip ve diyakonlar var. Mütevazı ve âdil olup; kibirli ya da kendini beğenmiş değillerdir. Tanrı'dan korkarlar ve onun emirlerini yerine getirirler. Bu dünyada gözleri yoktur. Bu nedenle hilekâr, mağrur ya da küstah değillerdir. Bir kısmının eşleri, oğulları ve kızları, zenginlikleri, mal ve mülkleri de

yoktur. Bütün umutlarını Tanrı'ya bağlamışlardır. Bu yüzden dünyadan el etek çekmişler; krallar, hükümdarlar, iyiler ve kötüler için dua eder olmuşlardır. Yalnız başına ve sükûnet içerisinde yaşamak için manastırlara çekilirler. Eğer onlara karşı iyi davranırsan, Tanrı seni ve soyundan gelenleri koruyacaktır. İktidarınız büyüyüp tüm dünyayı hâkimiyeti altına alacak ve kendisine mukavemet gösteren her krallığı mağlup edecektir. Efendimiz İsa-Mesih'in bildirdiğine göre sizler herkesi yıldıracaksınız, buna karşılık kimse onlara ve Mesih'in çarına gerildiği mağlup edilemez kutsal haç krallığına gözdağı veremeyecek.

M: Ben okuma yazması olmayan cahil bir insanken ümmetim bana nasıl inanır?

S: Sana istediğin her şeyi öğreteceğim.

M: Korkarım biz, beni tanıyan kimselerden zarar göreceğiz ya da öldürüleceğiz, üstelik toplumda yalancı damgası yiyeceğiz.

S: Sana istediğin her şeyi gece öğreteceğim, sen de onlara gündüz benden öğrendiklerini vazedeceksin.

M: Eğer bana bu vahyi hangi kaynaktan edindin diye sorarlarsa ne cevap vereceğim?

S: Onlara meleğ Cebrail gelerek benimle konuştu ve bildiğim her şeyi bana o öğretti dersin.

M: Öteki dünyada neler var diye sorarlarsa ne cevap vereceğim?

S: Cennetin ve her türlü harikulâde ağacın orada mevcut olduğunu söylersin.

M: Ne yiyip içeceğiz diye sorarlarsa ne diyeceğim?

S: Cennette yiyip içecek güzel nimetlerden faydalanacaklarını söylersin. Orada şaraptan, süttten, baldan ve soğuk sudan oluşan dört nehir vardır. Şaraptan oluşan nehrin adı Dicle, sudan oluşan Fırat, süttten oluşan Pişon ve baldan oluşan da ismi Gihon'dur.³⁶

M: Bedenin zaruri birtakım ihtiyaçları nasıl giderilecek diye sorarlarsa ne diyeceğim?

S: Dışkının vücuttan ter olarak atılacağını söylersin.

M: Eğer onlara cennette güzel yemekler yiyeceksiniz dersem bu sefer de cinsî ilişki olmadan yaşayamaz diyecekler.

S: Bahçelerde iri gözlü, etine dolgun güzel yüzlü bâkirelerin olacağını söylersin. Her bir erkeğe yedi tane bâkire verilecektir.

M: Eğer onlara oruç tutmalarını söylersen, bana bütün bir gün ve gece boyunca oruç tutamayacaklarını söyleyecekler. O zaman ne cevap vereceğim?

S: Yalnızca otuz gün için oruç tutacaklarını ve bu süre içinde gece boyunca beyaz ipliği siyah veya kırmızı olandan ayırt edinceye kadar yiyip içebileceklerini söylersin.

S: Onları şaraptan, avlanmaksızın, kendiliğinden ölen yahut boğularak öldürülmüş hayvan eti yemekten, şiddet, sarhoşluk, zorbalık, zulüm ve nahoş konuşmalardan sakındır. Ye-timler ve dullarla ilgili davaları hükme bağla. Annene ve babana hürmet göster ki iktidarın yeryüzünde yayılsın ve günahların bağışlanarak Tanrı katında değerli olsun.

M: Tanrı'ya nasıl ibadet edilmeli?

S: Tıpkı Dâvûd peygamberin "Günde yedi kere sana adaletinden dolayı ibadet ederim" diyerek görevini yerine getirdiği gibi hayatın boyunca, gündüz beş, gece de iki kez olmak üzere bir günde toplam yedi kere namaz kıl, ancak bunu başkalarına tebliğ etme. Cuma günü senin için diğer bütün günlerden değerli olsun. O gün insanları topla ve mutlak ibadetinizi yerine getirin. Çünkü Cuma günü sana ilahî emir ve hükümlerin vahyedildiği gündür.

M: Bize verdiğin sözleri doğrulayacak delil getir derlerse ne cevap vereceğim?

³⁶Muhammed Suresi 15. âyetten ilham alınmış olmalıdır. "Allah'a karşı gelmekten sakınanlara söz verilen cennetin durumu şöyledir: Orada bozulmayan su ırmakları, tadı değişmeyen süt ırmakları, içenlere zevk veren şarap ırmakları ve süzme bal ırmakları vardır. Orada onlar için meyvelerin her çeşidi vardır. Rable-rinden de bağışlama vardır. Bu cennetliklerin durumu, ateşte temelli kalacak olan ve bağırsaklarını parça parça edecek kaynar su içirilen kimselerin durumu gibi olur mu?" Muhammed, 47/15.

S: Bir kitap yazıp onu sana öğreteceğim. Cuma günü kitabı bir ineğin boynuzları arasına yerleştireceğim. Sen de insanları bir yerde toplayacak ve aralarına oturup; “Bugün Tanrı size cennetten hayatınız boyunca rehberlik edecek mümtaz bir kitap, emirler ve yasaklar içeren hükümler gönderecek” diye duyuruda bulunacaksınız. İneğin geldiğini görünce kalkıp ona yaklaş ve insanların gözü önünde kitabı boynuzlarından al. Sonra da onlara “Bu kitap size Tanrı tarafından cennetten gönderildi. Yeryüzü onu taşımaya layık olmadığından inek onu boynuzları üzerinde getirdi” dersin. O günden sonra bu kitap Bakara Suresi diye anıldı.

Muhammed, Sergious’un öğrettiklerini benimseyen uysal ve saf bir gençti. Ondan Kur’ân diye isimlendirilen kitabı öğrendi. İşte bu Sergious’un, Muhammed ve neslinin başına geleceklerle ilgili kehanetiydi. Kehanete göre İsmailoğullarının hâkim olduğu dönemde dünyanın her yerinde bir sürü sıkıntı, savaş, açlık ve salgın hastalık belirecek. Şehirler sakinlerinin üzerine yıkılacak. Dâvûd’un şu sözleri yerini bulacak: “Mezarları sonsuza dek evleri, kuşaklar boyu konutları olacak. On kişiden yalnızca birisi hayatta kalacak. Çünkü Tanrı o nesle gazap edecek ve mirasçılarının vaad edilmiş topraklarda hayat sürmesine izin vermeyecek.”³⁷

Rahip Bahîrâ olayı ile ilgili müsteşriklerin görüşlerine geçmeden önce Hz. Muhammed’in (s.a.s) sıfatlarının ve peygamber olarak gönderileceğinin İncil’de yer alma konusuna temas edilecektir.

3. HZ. PEYGAMBER’İN (S.A.S) İNCİL’DE MÜJDELENMESİ

Kur’ân-ı Kerim’e göre Allah geçmiş peygamberlerin hepsinden ileride gelecek peygamberi müjdelemeleri, ona inanıp yardımcı olmaları hususunda ahid almıştır.³⁸ Tevrat ve İncil’de de bu müjde yer almış³⁹, Hz. İsa’nın kendisinden sonra gelecek Ahmed adındaki elçiyi müjdelediği Kur’ân’da belirtilmektedir.⁴⁰

Bu müjdenin Tevrat ve İncil’de mevcudiyeti meselesi ilk dönemlerden itibaren araştırma konusu yapılmıştır. Hristiyanlık için yazılan reddiyelerde Kitab-ı Mukaddes’in tahrifi meselesi işlenirken mevcut İncillerde Hz. Muhammed’in gelişiyi ilgili haber verilmediğini iddia eden Hristiyan tezine karşı İslam âlimleri Hz. İsa’ya vahyedilen İncil’deki bu haberin, tahrif neticesinde İncil metinlerinden çıkarıldığını belirtmişlerdir. Reddiyelerde Hz. Muhammed’in gönderilmesiyle ilgili açık ifadelerin mevcut İncillerde yer almayışı, Hz. İsa’ya vahyedilen İncil’in tahrif edildiğinin delili olarak gösterilmiştir.⁴¹

³⁷Gottheil, *Bahîrâ Efsanesi*, 38-46.

³⁸Al-i İmrân, 3/81. Âyetin meâli şöyledir: “Hani, Allah peygamberlerden, ‘Andolsun, size vereceğim her kitap ve hikmetten sonra, elinizdekini doğrulayan bir peygamber geldiğinde, ona mutlaka iman edeceksiniz ve ona mutlaka yardım edeceksiniz’ diye söz almış ve ‘Bunu kabul ettiniz mi; verdiğim bu ağır görevi üstlendiniz mi?’ demişti. Onlar, ‘Kabul ettik’ demişlerdi. Allah da, ‘Öyleyse şahit olun, ben de sizinle beraber şahit olanlardanım’ demişti.

³⁹el-A’raf, 7/157. Âyetin meâli şöyledir: “Onlar, yanlarındaki Tevrat’ta ve İncil’de yazılı buldukları Resûle, o ümmî peygambere uyan kimselerdir. O, onlara iyiliği emreder, onları kötülükten alıkoyar. Onlara iyi ve temiz şeyleri helâl, kötü ve pis şeyleri haram kılar. Üzerlerindeki ağır yükleri ve zincirleri kaldırır. Ona iman edenler, ona saygı gösterenler, ona yardım edenler ve ona indirilen nura (Kur’an’a) uyanlar var ya, işte onlar kurtuluşa erenlerdir.”

⁴⁰es-Saff, 61 / 6. Âyetin meâli şöyledir: “Hani Meryem oğlu İsa, ‘Ey İsrailoğulları! Şüphesiz ben, Allah’ın size, benden önce gelen Tevrat’ı doğrulayıcı ve benden sonra gelecek, Ahmed adında bir peygamberi müjdeleyici (olarak gönderdiği) peygamberiyim’ demişti. Fakat (İsa) onlara apaçık mucizeler getirince, ‘Bu, apaçık bir sihirdir’ dediler.”

⁴¹Mehmet Aydın, “Faraklit”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. 12, (İstanbul: TDV Yay., 2005), 165-166.

Öte yandan İslam âlimleri Yuhanna İncili'ndeki "parakletos" nin⁴² Kur'ân'da belirtilen⁴³ müjdeye delalet ettiğini de ileri sürmüşlerdir. "faraklit" kelimesinin aslı Grekçe'dir. Latinceye "paracletus" olarak geçen kelime "parakalo" fiilinden gelmektedir ki "yanına çağırma" demektir. Kilise dilinde "teselli etmek" anlamında kullanılmıştır.⁴⁴ Parakletos da "yardıma çağrılan, müdafaa eden, şefaatçi", kilise dilinde "teselli veren" gibi anlamlar taşımaktadır. Yahudi din bilginleri bu kelimeyi "yardım eden, savunan, elçi ve aracı" şeklinde anlarken bir Yahudi filozofu olan Philo "savunucu, aracı" manasında kullanmıştır. Hristiyanlara göre Hz. İsa'nın geleceğini müjdelediği parakletos Rûhu'l-kudüs'tür ve İsa Mesih'in kendilerinden ayrılması sebebiyle hüznlenen havarilere Rûhu'l-kudüs teselli olmak üzere geldiği için kelime "teselli veren" olarak tercüme edilmiştir.⁴⁵

Yuhanna İncili'ne göre Hz. İsa geleceğini müjdelediği parakletosun özelliklerini şu şekilde belirtmiştir; "Ben de babaya yalvaracağım ve o size başka bir parakleti, hakikat ruhunu verecektir, ta ki daima sizinle beraber olsun"⁴⁶; "Fakat benim ismimle babanın göndereceği paraklet, Rûhu'l-kudüs, o size her şeyi öğretecek ve size söylediğim her şeyi hatırlanıza getirecektir"⁴⁷ "Babadan size göndereceğim paraklet, babadan çıkan hakikat ruhu geldiği zaman benim için o şahadet edecektir"⁴⁸; "Benim gitmem sizin için hayırlıdır, çünkü gitmezsem paraklet size gelmez, fakat gidersem onu size gönderirim"⁴⁹; "Ve o geldiği zaman günah için, salah için ve hüküm için dünyayı ilzam edecektir"⁵⁰; "Fakat o hakikat ruhu gelince size her hakikate yol gösterecek; zira kendiliğinden söylemeyecektir; fakat her ne işitirse söyleyecek ve gelecek şeyleri size bildirecektir"⁵¹; "O beni taziz edecektir; çünkü benimkinden alacak ve size bildirecektir"⁵².

Müslüman âlimler, "parakletos" şeklinde geçen kelimenin "Ahmed" anlamına gelen "perikleitos"un tahrif edilmiş biçimi olduğunu, Yuhanna İncili'ndeki parakletos kelimesinin gerek Hz. İsa için kullanılmış olması gerekse İncil'de zikredilen nitelikleri sebebiyle Kutsal Ruh olamayacağını, bir Allah elçisine delalet ettiğini ve bu elçinin de Hz. Muhammed (s.a.s) olduğunu iddia etmişlerdir.⁵³

4. MÜSTEŞRİKLERİN DEĞERLENDİRMELERİ

Batı'da Hz. Muhammed (s.a.s) hakkındaki çalışmalar ön yargılardan hareketle yapılmıştır. Mesnetsiz bilgiler yüzlerce yıl tekrarlanmış hatta bir literatür oluşmuş-

⁴²Yuhanna, 14/16-26; 15/26; 16/7. İbrahim Saîd, *Şerhu Beşâreti Yuhannâ*, (Kahire: 1977).

⁴³es-Saff, 61/6.

⁴⁴Aydın, "Faraklit", 165-166.

⁴⁵Aydın, "Faraklit", 165-166.

⁴⁶Yuhanna, 14/15-16.

⁴⁷Yuhanna, 14/26.

⁴⁸Yuhanna, 15/26.

⁴⁹Yuhanna, 16/7.

⁵⁰Yuhanna, 16/8.

⁵¹Yuhanna, 16/13.

⁵²Yuhanna, 16/14.

⁵³ Aydın, "Faraklit", 165-166. Ayrıca bkz. Celal Kiraz, "Hz. Muhammed'in (s.a.s) Önceki Kutsal Kitaplarda Müjdelmesi (Tebşîrât)", *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 10, sy. 1 (Bursa: 2001): 231-260.

tur.Montgomery Watt⁵⁴, dünyada yaşamış büyük şahsiyetler arasında kimsenin Hz. Muhammed (s.a.s) kadar kötülenmediğini belirtmektedir.⁵⁵

Müsteşrikler⁵⁶, Bahîrâ kıssasıyla ilgili olarak da araştırma yapmışlar, kıssayla ilgili özel eserler⁵⁷ meydana getirmişlerdir. Üzerinde duracağımız husus müsteşriklerin (oryantalist) Hz. Peygamber'in (s.a.s) Şam seferi ile ilgili iddialarıdır. Tespit edebildiğimiz bazı müsteşriklerin olay ile ilgili görüş ve düşüncelerine değinilecektir.

4.1. John Davenport (ö. 1670)

John Davenport, Hz. Peygamber'in (s.a.s) bu seyahatte Arapların panayırlarını tanıma fırsatı bulduğunu ve gördüklerinin putperestliğin ve bozulmuş hurafeciliğin çirkinliği ve fenalığını beslediği kanısını kuvvetlendirdiğini söylemektedir.⁵⁸ Hz. Peygamber (s.a.s) üzerine yazmış olduğu eserde O'nun hayat hikâyesini vermiş olduğu kısmında Hirâ mağarasındaki günlerini tefekkür ve riyazat içinde geçirdiğini, rüyalarının bu halin bir neticesi olduğu kanaatindedir. Hz. Peygamber'in (s.a.s) önce ümmî olduğunu söylerken, sonra Hirâ'da Tevrat ve İncil âyetleri okuduğunu ve onların etkisiyle de derin bir vecd hali sergilediğini söylemektedir.⁵⁹

John Davenport'un Hz. Peygamber hakkında önce ümmî olduğunu, sonra Tevrat ve İncil âyetlerini okuduğunu söylemesi değerlendirmesindeki tutarsızlığının en belirgin örneklerinden biridir. Bu tür eser veren müsteşrikler eserlerinde peygamberi ve Kur'an'ı metheder gibi görünürlerse de eserlerinin ana fikrini ifade eden bir veya birkaç cümlecik içerisinde İslâm'ı sarsacak ve inanç sistemini yıkacak fikirlerle karşılaşmamak mümkün değildir.⁶⁰

4.2. John William Draper (ö. 1882)

⁵⁴ William Montgomery Watt, 14 Mart 1909'da İskoçya'da doğmuştur. İngiliz şarkiyatçısı, papazdır. 24 Ekim 2006 tarihinde Edinburgh'ta ölmüştür. Bazı eserleri: Muhammad at Mecca (Oxford 1953, 1972; trc. M. Rami Ayas, Azmi Yüksel, Hz. Muhammed Mekke'de Ankara 1986), Muhammad at Medina (Oxford 1956, 1972). Tahsin Görgün, "Watt, William Montgomery", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. 43, (Ankara: TDV Yay., 2013), 148-152.

⁵⁵ Montgomery Watt, *Hz. Muhammed Medine'de*, trc. Süleyman Kalkan, (İstanbul: Kuramer Yay., 2016), 324.

⁵⁶ Oryantalistler veya müsteşrikler, oryantalizm çatısı altında birleşmektedir. Oryantalizm, doğu hakkında bilgi edinme, peşinde olma demektir. Bazıları buna "doğu-bilim" diye Türkçe bir karşılık kullanmaktadırlar. Arapça da ise "istişrak", bu işle uğraşana da "müsteşrik" denilmektedir. (Bkz. Şükrü Halûk Akalın, *Türkçe Sözlük*, Ankara: TDK Yay., 2009, 1441.) Türkiye'de şarkiyatçılık tabiri de kullanılmaktadır. Şu hâlde oryantalist, Şark ile ilgili incelemeler yapan oraya dair herhangi bir konuda uzmanlaşmış Batılı bilim adamı demektir. Bir başka tanımı de şöyledir: Doğu'nun yani Asya memleketlerinin kültür ve medeniyetlerinin incelenmesi olup buna dil, edebiyat, tarih ve din çalışmaları da dâhildir. Erçetin, "Rahip Bahîrâ Olayı", 64. Ayrıntılı bilgi için bkz. Yücel Bulut, "Oryantalizm", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. 33, (İstanbul: TDV Yay., 2007), 428-437. Bkz. Şevket Yıldız, "Oryantalizm ve İslâm Tarihine Oryantalist Yaklaşımlar" (Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi, 2002).

⁵⁷ Bu konu hakkında bkz. Carra de Vaux, *La Légende de Bahiraou Un Moine Chrétien Auteurdu Coran (Bahîrâ Efsanesi veya Kur'an'ın Bir Hristiyan Keşiş Yazarı)*, Paris: 1897.

⁵⁸ John Davenport, *Hz. Muhammed (sav)'den Özür Diliyorum*, trc. Muharrem Tan, (İstanbul: Moralite Yay., 2007), 18.

⁵⁹ Davenport, *Hz. Muhammed (sav)'den Özür Diliyorum*, 22.

⁶⁰ İsmail Cerrahoğlu, "Oryantalizm ve Batıda Kur'an ve Kur'an İlimleri Üzerine Araştırmalar", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sy. 31 (1989): 115.

Draper'e göre Hz. Peygamber, Busrâ manastırında yaşayan Nesturî rahiplerinden biri olan Bahîrâ'nın telkin ettiği Nestûrîliği ve manastırdaki diğer rahiplerin felsefî fikirlerini öğrenmiştir. Bu papazlar Aristo'nun ilmüne vakıf olmakla iftihar etmişlerdir. Hz. Muhammed'in (s.a.s) sonraları takip ettiği hatt-ı hareket O'nun Nestûrî akaidini kavradığını göstermiştir.⁶¹

Draper, aktardığı görüşlerinde Hz. Peygamber hakkında Nestûrîliği öğrendiğini ve ileriki zamanlarda izlediği yolun bunu kanıtladığını söylemekle, Hz. Muhammed'in peygamberlik gelince izleyeceği yolu Bahîrâ'dan öğrendiğini ima etmektedir. Böyle bir görüşün İslâm Peygamberine ve İslâm dinine karşı art niyetli olduğu açıktır. Çünkü Hz. Muhammed, peygamberlik görevi boyunca vahiy yolunu tutmuş ve dinî konularda (inanç, ibadet vb.) hiç kimsenin görüş ve düşüncelerinden etkilenmemiştir.

4.3. August Ferdinand Bebel (ö. 1913)

August Bebel, Hz. Peygamber'in (s.a.s) Bahîrâ ile görüştüğünden sonra kendi memleketinde akrabası olan Yahudi bir bilgin ile de görüştüğünü iddia etmektedir.⁶² Bu iki kişi ile karşılaşmasıyla O'nu ileriki yıllarda etkileyecek olan düşünceler ile tanışmıştır.⁶³ Etkilendiği kişilerden birisi olarak da Kus b. Sâide⁶⁴'nin ismi geçmektedir. Bu kişi Necran piskoposu ve papazı, iyi bir hatiptir. Hz. Peygamber (s.a.s), onu Ukaz Panayırında dinlemiş ve bu kişi kendisini çok etkilemiştir. Bebel, Hz. Peygamber'in (s.a.s) Kus b. Saide'den dinlemiş olduğu bu sözlerin Hristiyanlığın bozulmamış inancının yansımaları olarak kendisini etkilemiş olabileceğini söylemektedir.⁶⁵

August Bebel, Hz. Muhammed'in Bahîrâ, Yahudi bir bilgin ve Kus b. Sâide ile görüşmesine dikkat çekmiş ve bu kişilerin onu düşüncelerinde etkilediklerini dile getirmiştir. Ancak kaynaklarda verilen bilgilere göre Kus b. Sâide hakkında Haniflik dinini benimsediği aktarılmış ve "Necran papazı gibi belâgat sahibi" denilerek örnek getirilmisinden dolayı yanlışlıkla Necranlı bir Hristiyan rahibi olduğu sanılmıştır.⁶⁶ Bu nedenle Kus b. Sâide'nin sözleri için "Hristiyanlığın bozulmamış inancının yansımaları" gibi bir görüş yanlıştır.

4.4. Carra de Vaux (ö. 1953)

⁶¹ John William Draper, *Niza-i İlim ve Din-İslâm ve Ulum*, trc. Ahmed Mithat, (İstanbul: Tercüman-ı Hakikat Yay., 1313), 343-344.

⁶² Hz. Muhammed'in kendi memleketinde görüştüğü iddia edilen Yahudi bilginden kasıt –burada yanlış anlama olabilir – Tevrat ve İncil metinlerini okuyabilmesinden dolayı Varaka b. Nevfel olabilir. Ancak Varaka, Yahudi değildir. Benî Abdüluzzâ'ya mensup olan Varaka'nın soyu Kusay'da Resûl-i Ekrem'in soyu ile birleşmektedir. VI. yüzyılın ilk yarısında doğmuş, Hz. Hatice'nin amcasının oğlu, Mekkeli haniflerdendir. Daha sonra yeni bir din arayışı içine girmiş, bu amaçla Suriye tarafına yaptığı seyahat neticesinde Hristiyanlığı seçmiştir. 610 yılında vefat etmiştir. Bünyamin Erul, "Varaka b. Nevfel", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. 42, (Ankara: TDV Yay., 2012), 517-518.

⁶³ August Ferdinand Bebel, *Hiz. Muhammed ve Arap İslâm Kültürü Dönemi*, trc. Veysel Atayman, (İstanbul: Bordo Siyah Klasik Yay., 2005), 12.

⁶⁴ İyâd kabilesine mensup Kus b. Sâide, Câhiliye döneminde Hz. Peygamber'in kendisini dinlediği, tevhid inancına bağlı hatip ve şairdir. 600 yılında Mekke'de vefat etmiştir. Mehmet Ali Kapar, "Kus b. Sâide", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. 26, (Ankara: TDV Yay., 2002), 460.

⁶⁵ Emile Dermenghem, *Muhammed'in Risaleti*, trc. Ahmet Ağırakça, (İstanbul: İnsan Yay., 1997), 60-61; Bodley, R.V.C., *Tanrı Elçisi Hz. Muhammed*, trc. Semih Yazıcıoğlu, (İstanbul: Nebioğlu Yay., 1958), 41.

⁶⁶ Kapar, "Kus b. Sâide", 460.

Carra de Vaux, Hz. Peygamber'in (s.a.s) Bahîrâ'dan etkilendiğini "Kur'ân Müellifi Bahîrâ" adlı müstakil bir eserinde dile getirmiştir.⁶⁷ Eseri inceleyen Muhammed Hamîdullah zırvadan başka bir şey olmadığını söylemiştir.⁶⁸

Carra de Vaux'un olay hakkındaki "Kur'ân Müellifi Bahîrâ" söylemi kabul edilemez olup bu söylemin birçok müsteşrikin görüşlerini yansıttığını söyleyebiliriz. Bu görüşlerin İslâm Peygamberine ve İslâm dinine saldırı amacı taşıdığı ve kötü niyetli yapılan değerlendirmeler olduğu açıktır.

4.5. Leone Caetani (ö. 1935)

Caetani, Hz. Peygamber'in (s.a.s) Bahîrâ ile görüştüğü bir Suriye seyahatinin olmadığını şu sözleriyle ifade etmektedir: "Fihakika ticaret seyahatleri esnasında Muhammed'in Suriye'yi ziyaret ettiği sahih olsaydı kendisindeki dinî fikirlerin karışık ve kaba putperestliğinden daha yüksek bir iman dini tekâmülü hakkında mühim bir safhanın muhakkak delaletine sahip olurduk."⁶⁹

Batı'da yapılan çalışmaları özetledikten sonra Hirschfeld'in Bahîrâ hadisesinin bir Ahd-i Atik fıkrasının adaptasyonu olduğu sonucuna ulaştığı⁷⁰ çalışmasını zikredip bu rivâyetlerin uydurma olduğunu belirttikten sonra, Hz. Peygamber'in (s.a.s) ilham aldığı kaynağın Arap Yarımadası'ndaki Yahudiler arasında aranması gerektiğini ileri sürmektedir. Muhammed'in Arap Yarımadası'nda mevcut olan Yahudilere tesadüf etmek için bir seyahat yapmasına lüzum olmadığını, zira Medine civarında ve Arap Yarımadası'nın güneyinde Yahudilerin birçok kabile arasında dinlerini yaydıklarını söylemektedir.⁷¹

Leone Caetani'nin, olaya diğer birçok müsteşrikten daha objektif baktığı söylenebilir. Caetani, Suriye seyahatinin ve Bahîrâ ile görüşmenin olmadığını dile getirmiş ve Bahîrâ olayı hakkındaki rivâyetlerin uydurma olduğunu savunmuştur. Ancak Hz. Muhammed'in Yahudilerden ilham aldığını ve bu ilhamın Yahudiler arasında aranması gerektiğini söylemesi bizce yanlış bir tutumdur. Çünkü Hz. Muhammed'in ilham alması diye bir durum söz konusu olmamıştır. Mutlaka bir etkilenme durumu söz konusu olacaksa bile Hz. İbrahim'in getirdiği ve – az da olsa – Mekke'de mensubu bulunan Haniflik dininden etkilenmesi söz konusu olabilir.

4.6. Arent Jan Wensinck (ö. 1939)

Wensinck, İbn Hişâm'da yer alan rivâyeti⁷² aktardıktan sonra şu ilaveleri yapmıştır:

İbn Hişâm menkıbeyi böylece hikâye eder; başkalarına göre ise, Hz. Ebû Bekir bu sergüzeşt esnasında hazır bulunmuş ve bu suretle müstakbel olaya o zamandan hazırlanmıştır. Peygamberin hayatı etrafında toplanan efsaneler takımına dâhil bu hikâyeler, birçok örnekleri kapsayan ve aynı tipi gösteren, yani Ehl-i Kitabın Hz. Muhammed'in (s.a.s) peygamber olacağını kitaplarından öğrendiklerini, bir tesadüf eseri olarak, ispat etmek temayülünü ihtiva eden bir sınıf teşkil eder. Bizans eserleri, daha ilk zamanlarda,

⁶⁷ Bahsedilen kitap, Paris'te 1897 yılında basılan Fransızca "La Légende de Bahiraou Un Moine Chrétien Auteurdu Coran (Bahîrâ Efsanesi veya Kur'an'ın Bir Hristiyan Keşiş Yazarı)" isimli kitaptır. Bkz. Carra de Vaux-Bahira, erişim 13 Ekim 2017, www.archive.org/details/LaLgendeDeBahira.

⁶⁸ Muhammed Hamîdullah, "Hz. Peygamber'in İslâm Öncesi Seyahatleri", trc. Abdullah Aydın, *Atatürk Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi Dergisi* 4 (Ankara: 1980): 330.

⁶⁹ Leone Caetani, *İslâm Tarihi*, trc. Hüseyin Cahit, c. 1, (İstanbul: Tanin Yay., 1924), 311.

⁷⁰ Fayda, "Bahîrâ", 486.

⁷¹ Caetani, *İslâm Tarihi*, 312.

⁷² İbn-i Hişâm, *es-Sîre*, 113.

Bahîrâ'nın şahsından, muhtelif İslâm rivâyetlerine uygun bir şekilde bahsederler. Nitekim Theophanes ve Georgius Phrantzes, Cebrail'in (a.s) görülmesinden ve Peygamberin (s.a.s) korku duymasından üzüntüye kapılan Hz. Hatice'nin Sergius adında ve rafzından (terk edişinden, bırakışından) dolayı aforoz edilmiş, bir keşişe müracaat ettiğini ve keşişin onu, meleğin bütün peygamberlere yollandığını söyleyerek teselli etmiş olduğunu hikâye ederler.⁷³ Bahîrâ'ya ait İslâm rivâyetleri, belki XI-XII. asırlar arasında bugünkü şeklini almış olup gerek Arap gerekse Süryanî dillerinde birçok yazma nüshaları bulunan Bahîrâ apokalypsinde (reddiye) uzun uzadıya anlatılmıştır.⁷⁴

Wensinck, olay hakkında objektif değerlendirme yaptığı söylenebilecek bir diğer müsteşriktir. Olay hakkındaki rivâyetlerden Hz. Peygamber'in hayatında toplanan efsanelere dâhil edilen hikâyeler olarak bahsetmesi, olağanüstü haller dikkate alındığında kabul edilebilir bir değerlendirmedir. Wensinck'in de değindiği gibi Hz. Peygamber'in hayatına daha sonraki yıllarda – İsrâiliyât ve diğer din mensuplarından etkilenme neticesinde – birçok olağanüstülükler eklenmiş, bu durum bazı müsteşrikler tarafından kötü niyetlerine malzeme teşkil ederken, Müslümanlar açısından da her anı mucizelerle çevrili, örnekliği kalmayan bir peygamber modeli oluşmuştur.

4.7. Emile Dermenghem (ö. 1971)

Emile Dermenghem, Hz. Peygamber'in (s.a.s) getirdiği öğretinin Tevrat, Zebûr ve İncil olarak adlandırılan üç ilahî ve semavî kitapta yazılı bilgilerin paralelinde bilgilerin olduğunu, buradan bağlantıyla da Hz. Peygamber'in (s.a.s) özellikle Hristiyanlıktan ve Zeyd İbn Amr⁷⁵ ve Nestûrî Rahip Bahîrâ'dan etkilendiğini, Hristiyan Varaka İbn Nevfel'den bazı bilgiler aldığını söylemektedir.⁷⁶

Emile Dermenghem'in yaptığı değerlendirme Hz. Muhammed'in neredeyse her önüne gelenden etkilendiği ve bu etkilenmeler neticesinde yeni bir din kurduğu sonucuna götürmektedir ki, böyle bir durum söz konusu değildir. Hz. Muhammed'in 9-12 yaşlarında görüştüğü rivâyet edilen Bahîrâ'dan etkilenecek peygamberlik görevi boyunca ilahî kitaplara paralel bilgiler tebliğ ettiğinin söylenmesi de üzerinde düşünülmesi gereken konulardandır.

4.8. Bernard Lewis (d. 1916)

Bernard Lewis, Hz. Peygamber'in (s.a.s) civar ülkelere yaptığı seyahatleri ihtiyatla karşılamakla beraber, Hz. Peygamber'in (s.a.s) rûhî hazırlanış esnasında Mûsevilik ve Hristiyanlık tesirinde kaldığını iddia etmektedir. Çünkü tek Allah'ın varlığı ve vahiy fikirleri Tevrat'taki birçok unsurun Kur'ân'da mevcudiyetinin bunu doğruladığını, zira Kur'ân'da Tevrat kıssalarının anlatış tarzının Hz. Muhammed'in (s.a.s) Tevrat bilgisini vasıtalı olarak sahte Hristiyan tacirleri ve seyyahlarından elde ettiğini akla getirdiğini söylemektedir.⁷⁷

Bernard Lewis, Hz. Muhammed'in Yahudilik ve Hristiyanlık tesiri altında kaldığını iddia ederek İslâm dinini bu dinlerden etkilenecek oluşmuş bir din gibi göstermeye ça-

⁷³Wensinck, "Bahîrâ", 228.

⁷⁴Wensinck, "Bahîrâ", 227-229.

⁷⁵Zeyd b. Amr Bi'setten önce yaşamış Mekkeli Hanifler'den biridir. 606 yılında vefat etmiştir. Halit Özkân, "Zeyd b. Amr", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. 44, (Ankara: TDV Yay., 2013), 316-317.

⁷⁶Dermenghem, *Muhammed'in Risaleti*, 131.

⁷⁷ Bernard Lewis, *Tarihte Araplar*, trc. Hakkı Dursun Yıldız, (İstanbul: İ.Ü.E.F. Yay.,1979), 40.

lımaktadır. Ancak Kur'an-ı Kerim'de yer alan konuların ve kıssaların diğer ilahî kitapların içeriği ile benzerlik göstermesi, onun bu kitaplardan etkilenerek oluşturulduğu sonucuna götürmeyeceği gibi, bu değerlendirmenin Hz. Peygamber'i ve İslâm dinini kötülemeye yönelik yapıldığı da fark edilmelidir.

4.9. Robert Mantran (ö. 1999)

Robert Mantran eserinde bu olay hakkında şu değerlendirmeyi yapmaktadır:

Bu gençlik döneminde, nakledildiğine göre, Hz. Muhammed (s.a.s), Suriye'ye Ebû Tâlib ile birlikte seyahatler yapar. Bu seyahatlerden biri esnasındadır ki Basra bölgesinde bir rahip olan Bahîrâ ile karşılaşır. Bahîrâ bu çocukta parlak bir istikbalin gizli alâmetlerini bulur ve Bahîrâ Ebu Tâlib'e şöyle demiş olmalıdır: "Torunlarınla beraber yurduna dön O'nu Yahudilerden koru, zira O'nu görür ve benim O'nun hakkında bildiklerimi bilirlerse O'na zarar vermeye çalışırlar." Tarihçilerin görüşlerine göre Hz. Muhammed (s.a.s) bu ilk Suriye seyahatleri sırasında ki, Hristiyanlığı tanımış olacaktır. Fakat bu din hakkında bildiklerinden ve gördüklerinden geri kalan hatıralar, yaptığı atıflardan (imaldardan) dolayı çok az olduğuna, yerinde olarak, hayret edilir. Bu bizi Suriye'ye kadar yaptığı seyahatler hipotezinin zayıf olduğunu düşünmeye götürür.⁷⁸

Olaya ihtiyatlı yaklaşan Robert Mantran, Hz. Muhammed'in peygamberlik döneminde böyle bir olaydan bahsetmemesini delil göstererek olayın gerçekleşmesinin zayıf olduğunu söylemesi kabul edilebilir bir değerlendirmedir. Ancak bu değerlendirmeden önce olay hakkında naklettiği bilgilerde Bahîrâ'nın Ebu Tâlib'e "Torunlarınla beraber yurduna dön" sözü dikkat çekmektedir. Ebû Tâlib'in torunları kimdir? Bu torunlardan biri Hz. Muhammed olabilir mi? Ama Hz. Muhammed, Ebû Tâlib'in torunu değildir. Bahîrâ neden böyle söylemiştir? Bu sorular ve Mantran'ın naklettiği rivâyet bile Bahîrâ olayının şeksiz şüphesiz kabul edilmemesi gerektiğini gözler önüne sermektedir.

4.10. Anne-Marie Delcambre (d. 1943)

Delcambre bu konuda şu sözleri söylemektedir: "Busrâ'da bir Hristiyan rahip Hz. Muhammed'in (s.a.s) kişiliğinde gelecek peygamberi ilk olarak görmüştür. Bahîrâ, Hz. Muhammed'in (s.a.s) kervanı gelmeden önce bir rüya gördü, o rüyasında başının üzerinde bir hale taşıyan ve kendisini bir bulutun gölgelendirdiği bir kişinin de içinde bulunduğu bir kervanın oraya doğru geldiğini görmüştür."⁷⁹

Delcambre'in klasik kaynaklarda geçen rivâyetleri aynen aldığı görünmektedir. Delcambre da bazı Müslüman araştırmacıların yaptığı gibi rivâyetleri değerlendirme gereği duymadan kabul etmiştir. Ancak Hz. Muhammed'in peygamber olacağını ilk olarak Hristiyan bir rahibin fark etmesi ve içinde bulunduğu kafîle hakkında gördüğü nakledilen rüya gibi Bahîrâ'yı sıradan bir rahip olmaktan öte olağanüstü özelliklere sahip biri olarak gösterme çabası dikkat çekmektedir.

4.11. Karen Armstrong (d. 1944)

Karen Armstrong, konuyla ilgili rivâyeti vermiş ve Bahîrâ'nın kervanın üzerinde parlak bir bulut gördüğünü ve bu bulutun beklenen peygambere delalet ettiğini anlamış

⁷⁸ Robert Mantran, *İslâm'ın Yayılış Tarihi (VII-XI. Yüzyıllar)*, trc. İsmet Kayaoğlu, (Ankara: AÜİF Yay., 1981), 68.

⁷⁹ Anne-Marie Delcambre, *Allah'ın Resûlü Hz. Muhammed*, trc. Mahmut Kanık, (İstanbul: Yapı Kredi Yay.,2002), 32-33.

olduğunu ifade etmektedir. Garip bir ifadeyle de şöyle bir söz etmektedir: “Hristiyanlar daha sonraları Muhammed’in ‘Muhammedan’ adlı bir kâfir dini kurmasına yardım eden kişinin bu rahip olduğunu iddia edeceklerdir.”⁸⁰

Armstrong, rivâyetlerde yer alan ve Hz. Muhammed’i gölgelendirdiği söylenen bulutun Bahîrâ tarafından görüldüğünü kabul etmesi dikkat çekmektedir. Hz. Muhammed’in yanında bulunan insanların fark edemediği bulutu Bahîrâ’nın uzaktan fark etmesi nasıl mümkün olmaktadır? Kafiledeki insanların fark etmediği kabul edilse bile, şehre yaklaşan bir kafiye Bahîrâ dışında şehirde bulunan insanların bakmaması ve bulutu fark edememesi düşünülemez. Bu durum Bahîrâ’nın sıradan bir rahip olmadığını gösterme çabasından ileri gelmektedir. Armstrong’un son olarak söylediği söz ise birçok Hristiyanın olay hakkındaki görüşlerine ışık tutacak şekildedir.

5. MÜSLÜMAN ARAŞTIRMACILARIN DEĞERLENDİRMELERİ

Rahip Bahîrâ olayı ile ilgili olarak Siyer, İslâm Tarihi, Tabakât, Ensab ve Hadis kitaplarında çeşitli rivâyetler aktarılmıştır. İbn İshak ile Tirmîzî başta olmak üzere Müslümanlar, Bahîrâ olayı hakkında eserlerinde farklı rivâyetler nakletmişlerdir. Sonraki Müslüman araştırmacılar, eserlerinde konuya temas ederken rivâyetlerden sonra olay hakkında değerlendirme yapmışlardır. Şimdi Müslüman araştırmacıların bu olay hakkındaki görüş ve düşüncelerine yer verilecektir.

5.1. Muhammed Şiblî Nu’ mânî (ö. 1914)

Muhammed Şiblî’nin bu olay hakkındaki değerlendirmesi şöyledir:

Bu rivâyet çeşitli şekillerde anlatılmış, Hristiyanlar Müslümanlardan fazla bu rivâyete inanma gereği hissetmişlerdir. Sir William Muir, Draper, Margoliouth vs. Batılı yazarlar Rahip Bahîrâ ile yapılan bu konuşmayı Hristiyanlığın olağanüstü bir zaferi sayarak Hz. Peygamber’in dinle ilgili bütün gerçekleri bu rahipten öğrendiğini ve bütün inanç esaslarını bu rahipten öğrendiği bilgilere dayandığını iddia ederler. Fakat bu rivâyeti kabul etmek isteyen Hristiyan yazarların, onu olduğu gibi kabullenmeleri gerekmez mi? Rivâyetin aslında Rahip Bahîrâ’nın Peygamberimize (s.a.s) bir şey öğrettiği nakledilmemiştir. Zaten, 10-12 yaşındaki bir çocuğun bütün dinî incelikleri kavrayabileceğini hangi akıl kabul eder? Resul-i Ekrem’de bu harikulâde kudret varsa onun Bahîrâ’dan bir şey öğrenmeye ihtiyacı kalır mıydı? Hâlbuki hakikatte bu rivâyet sahih değildir. Çünkü bu olayı rivâyet eden kaynakların hiçbirini Hz. Peygamber’e (s.a.s) veya olaya şahit olan birine ya da herhangi bir sahabeye dayandıramamaktadırlar. Sened zincirinde kopukluk olan bu rivâyet hadis âlimleri tarafından da tartışılmış ve sahih olmadığı kanaatine varılmıştır.⁸¹

Muhammed Şiblî Nu’ mânî, bazı Batılı yazarların olay hakkındaki görüşlerine dikkat çekerek onların bu olayı Hristiyanlığın bir zaferi saydığını, Hz. Peygamber’in dinle ilgili bütün inanç esaslarını bu rahipten öğrendiği bilgilere dayandığını iddia ettiklerini ancak rivâyetin aslında Rahip Bahîrâ’nın Peygamberimize (s.a.s) bir şey öğrettiğinin nakledilmediğini belirtmiştir. Hadis rivâyetini kaynakların hiçbirinin Hz. Peygamber’e (s.a.s) veya olaya şahit olan birine ya da herhangi bir sahabeye dayandıramadıklarını ve sened zincirinde de kopukluk olduğunu söylemiş⁸² ve olayı kabul etmemiştir.

⁸⁰ Karen Armstrong, *Hız. Muhammed: İslâm Peygamberinin Biyografisi*, trc. Selim Yeniçeri, (İstanbul: Koridor Yay., 2005), 106-107.

⁸¹ İmam Şiblî Nu’ mânî, *Peygamberimizin Hayatı*, trc. Ahmet Karataş, (İstanbul: Timaş Yay., 2006), 89-90.

⁸² Nu’ mânî, *Peygamberimizin Hayatı*, 89-90.

5.2. Ali Rıza Sağman (ö. 1996)

Olayı müstakil bir konu olarak işleyen Ali Rıza Sağman, bu hâdiseyi reddetme eğilimindedir. Onun şu beyanı çok açıktır: “...Rahip Bahîrâ meselesi eğer aslı varsa cidden şaheser bir şahadettir.”⁸³ “eğer aslı varsa” demek suretiyle olaya karşı çıktığını ortaya koymaktadır. Sağman’ın bu eserinde, Bahîrâ hakkında ifrat derecesinde sözleri vardır. Bahîrâ’nın Nestûrî mezhebinden olduğunu bu mezhebin tevhid ile alakasının olmadığından hareketle rahip hakkında şöyle demektedir: “Rahip Bahîrâ, Allah’ın oğlu İsa’nın yarısı babası gibi Allah, yarısı da anası gibi insan diyen akıl, mantık ve ilimle hiç ilgi taşımayan bir mezhep kuran bir keşiştir.”⁸⁴ Sağman devamla şöyle demektedir: “İslâmî eserler ise, her nasılsa İslâm Tarihi’ne karışmış olan bu meseleyi araştırmış, incelemiş, bu hikâyenin aslı olmadığına, sonradan uydurulmuş olduğuna karar vermiştir.”⁸⁵

Sağman, olaydaki birkaç noktanın akıl ve mantığa uymadığından gerçekleşmesinin ya mümkün olamayacağını ya da şüphe götürür bir husus olduğunu ifade ederek şu noktalara değinmektedir:

- Ebû Tâlib’in Bahîrâ’nın ziyafetine giderken bütün kervan halkını alıp da gözbebeği gibi sevdiği on iki yaşındaki yavrucağı, tehlike dahi her an melhuz iken yüklerin yanında bırakması noktası, hikâyenin tümünün uydurma olduğuna muhteşem bir delildir. Burada üç ihtimal var: Ya Ebû Tâlib çok duygusuz, ahmak ve büsbütün deli idi veya yeğenini hiç sevmiyordu. Yahut da hikâyenin aslı yoktur. Bunlardan 3. sabittir.
- Tasavvuru dahi bulunmayan bu haberin derhal bütün Hicaz’da ve hatta bütün çölde şü’yu bulmaması, hikâyenin çok sonradan uydurulduğunun şaheser bir delili olur.
- Yirmi sekiz yıl sonra peygamber ümmeti davete başladığı zaman kervan halkından sağ kalanların meselâ Ebû Tâlib’in Bahîrâ hikâyesini hatırlamaları bu hususta hatırlatmalar ileri sürmeleri gerekmez miydi?
- Bahîrâ hikâyesi Resûl-i Ekrem efendimizin irtihalinden sonraki devirlerde meydana çıkmıştır. Resûl-i Ekrem’in hayatında böyle bir mesele bahis konusu olsaydı o bunu ya tasdik ya tekzip ederdi. Bu hususta söyledikleri, siyer ve hadis kitaplarında geçerdi.
- Bahîrâ’nın geri dönmesi için Ebû Tâlib’e olan tavsiyesi de dikkat çekmektedir. Bu tavsiyesi ile on iki yaşındaki çocuğun âhir zaman peygamberi olduğuna dair olan kanaat ve imanı birbirini tutmuyor. Bu noktalar Bahîrâ hikâyesini suya düşürecek kuvvettedir.”⁸⁶

Ali Rıza Sağman, bu olaydaki birkaç noktanın akıl ve mantığa uymadığına dikkat çekmiştir. Sağman, Ebû Tâlib’in yeğenini eşyaların yanında bırakmasını, olayın daha sonra Hicaz bölgesinde yayılmamasını, risâlet döneminde bu olaya şahit olduğu dile getirilen kişilerin (özellikle Ebû Tâlib’in) bu olayı hatırlatmamalarını, Hz. Peygamber’in sonraki dönemde bu olay hakkında konuşmamasını değerlendirmesine delil olarak getirmiştir.⁸⁷

5.3. Muhammed Ebû Zehre (ö. 1974)

Muhammed Ebû Zehre konuya giriş yapmadan önce Hz. Peygamber’in bu sefere çıkmak için bu kadar arzulu olmasının sebebinin şöyle izah etmektedir: “Peygamber efendimiz (s.a.s) ticareti ve ticarî işleri başkalarından duyarak değil bizzat görerek öğrenmek ve bu konuda deneyim sahibi olmak istiyordu. Ticarî teşebbüslerde bulunmak

⁸³ Ali Rıza Sağman, *İslâm Tarihinde Rahip Bahîrâ Meselesi*, (İstanbul: Ahmet Sait Yay.,1959), 3.

⁸⁴ Sağman, *Rahip Bahîrâ Meselesi*,7-8.

⁸⁵ Sağman, *Rahip Bahîrâ Meselesi*, 16.

⁸⁶ Sağman, *Rahip Bahîrâ Meselesi*, 26-28.

⁸⁷ Sağman, *Rahip Bahîrâ Meselesi*, 26-28.

arzusu içindeydi.⁸⁸ Koyun çobanlığı ile yetinmektense ticaretle haşır neşir olmayı arzuluyordu.”⁸⁹

Ebû Zehre bundan sonra “Peygamberliğe Dair Müjdeler ve Harika Haller” başlığıyla konuya giriş yapmaktadır ve şu cümle ile başlamaktadır: “Bu kervan, peygamber efendimizin nübüvvetini bildiren büyük bir olayla karşılaştı.”⁹⁰ Daha sonra İbn İshak rivâyetini aktaran Ebû Zehre, kıssanın olabileceğini şu sözleriyle ifade etmektedir:

Bahîrâ'nın anlattıklarında ve bu kıssanın aslında bir gariplik yoktur. Zira peygamber efendimizin risaletle gönderileceğine dair müjdeler Ehl-i Kitap kaynaklarında yer almıştır.⁹¹ Bu kıssada doğrulanması imkânsız ya da zor hususlar yoktur. Aksine bu, Peygamber Efendimizin doğuşundan nübüvvetin ilanına kadar geçen zaman zarfındaki hal ve tavırları ile uyum sağlamaktadır. O'nu gölgelendiren bir bulutun tepesi üzerinde dolaşmasında da bir gariplik yoktur. Ancak tabiatları gereği sadece maddi şeylere inanan, madde ötesi şeyleri inkâr eden kimseler bunu garip sayarlar. Hâlbuki peygamberlik mührü O'nun vücudunda zahiren görünmekteydi.⁹² Bu mührü görenler görmüş vasfedenler vasfetmişlerdir. Bu inkârcılar sadece maddi şeylere inanıyorlarsa işte zahiren görünen bir mühür vardı karşılarında. Bu mühür O'nun vücudunda ayan beyan görünmüştü. Başkalarının vücudunda böyle bir şey görülmemişti. Şu hâlde bu inkârcılar ne diye bu hususta kuşkuya düşüyorlar? O'nun doğruluğunu ispatlayan bir başka şahit de Tevrat ve İncil'de kendisiyle ilgili olarak anlatılan özelliklerdir.⁹³ Bu özellikler Tevrat ve İncil'in tahrife uğramasından sonra bile kaybolmamıştır. Ehl-i Kitap, kendilerine kitaptan verilen payların büyük bir bölümünü unutmuş ve kalanını da değiştirmişlerse de peygamber efendimizin risaletle görevlendirileceğine dair müjdeler, varlıklarını ilân edercesine parlamaktaydılar.⁹⁴

Ebû Zehre, Hz. Peygamber'in sefere çıkmak için bu kadar arzulu olmasının sebebi ni, ticarî işleri başkalarından duyarak değil bizzat görerek öğrenmek ve bu konuda deneyim sahibi olmak istemesi, ticarî teşebbüslerde bulunmak arzusu içinde olması şeklinde belirtmiştir. Hz. Muhammed'in sefere çıkma arzusunun, emanetçisi amcasından ayrı kalmamak, ona yardım etmek veya benzeri sebeplerden dolayı değil de 9-12 yaşlarında ticarî tecrübe kazanmak (!) amacıyla olduğu ne kadar doğru olabilir? Ebû Zehre'nin olayı garip sayanları “Tabiatları gereği sadece maddi şeylere inanan, madde ötesi şeyleri inkâr eden kimseler” diyerek eleştirmesi olayı garipseyenleri materyalistlik ile itham etmesi dikkat çekilmesi gereken noktalardandır.

5.4. Mevdudî (ö. 1979)

Mevdudî, Bahîrâ kıssası konusunda şu değerlendirmeleri yapmaktadır:

Bu rivâyetin doğru olduğunu kabul edersek, Hz. Peygamber (s.a.s) henüz 12 yaşında iken hem kendisi hem Kureyşliler ve hatta Bizanslılara kadar herkesin onun peygamber olacağını bildikleri sonucu ortaya çıkar. Bazı rivâyetlere göre, Hz. Peygamber'in (s.a.s) bu olaydan 13 yıl sonra, 25 yaşında iken bir ticaret yolculuğu daha yaptığını, bu yolculuk sırasında Rahip Bahîrâ ile buluştuğunu, Bahîrâ'nın kelime-i şehâdet getir-

⁸⁸ Dünyanın neresinde olursa olsun 9-12 yaşlarındaki bir çocuğun ticarî işleri başkalarından duyarak değil de bizzat görerek öğrenmek ve bu konuda deneyim sahibi olmak istemesinin, ticarî teşebbüslerde bulunmak arzusu içinde olmasının makul olmadığı açıktır.

⁸⁹ Muhammed Ebû Zehre, *Son Peygamber Hz. Muhammed*, trc. Mehmet Keskin, (İstanbul: Birleşik Yay., 1993), 190-191.

⁹⁰ Ebû Zehre, *Hz. Muhammed*, 191.

⁹¹ es-Saff, 61/6.

⁹² Kaynaklara göre, Hz. Muhammed'in sırtında yer alan bene (veya kan alma aletinin izine) nübüvvet mührü olarak herhangi bir nitelik atfetmediği belirtilirken, bunun açıkça görüldüğünün söylenmesi ve bunu Rahip Bahîrâ hariç hiç kimsenin fark etmemesi şaşılacak bir durumdur.

⁹³ Ayrıntılı bilgi için bkz. Mehmet Aydın, “Beşâirü'n-Nübüvve”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. 5, (İstanbul: TDV Yay., 2005), 549-550.

⁹⁴ Ebû Zehre, *Son Peygamber Hz. Muhammed*, 191-195.

diğini, bundan dolayı bazı âlimlerin onu sahabe arasında saydığını, Hz. Peygamber'in (s.a.s) peygamberliğe fiilen tayin edilmesinden 15 yıl önce bir kez daha kendisinin peygamber olacağını öğrendiğini, hatta sadece Hz. Peygamber'in (s.a.s) kendisi değil, Meysere, Hz. Hatice, onun yanındaki hanımlar, Hz. Peygamber'in (s.a.s) Suriye'ye kadar beraber yolculuk ettiği kafilenin diğer fertleri ve Mekke'deki diğer bazı kimselerin de bunu öğrendiklerini...

bildirerek bu değerlendirmeden sonra şöyle devam etmektedir:

Gerçi bu rivâyet ve hadisler dürüst, hatırı sayılır, muteber ve ilmi dehaları tartışılmaz pek muhterem zevata aittir. Fakat bunlar pek çok yönden nazar-ı dikkate alınamaz ve doğru sayılamaz. Bir kere, bu rivâyet ve hadisler Kur'ân-ı Kerim'in talimatına ve ruhuna aykırıdır. Çünkü Kur'ân-ı Kerim'de Resûl-i Ekrem'e (s.a.s) şöyle hitap edilmiştir:

"Sen, bu kitabın sana verileceğini ummuyordun. Ancak o, Rabbinden bir rahmet olarak sana verildi. Öyleyse kâfirlere sakın arka çıkma."⁹⁵ İşte sana da emrimizle, bir ruh (kalpleri dirilten bir kitap) vahyettik. Sen kitap nedir, iman nedir bilmezdin. Fakat biz onu, kullarımızdan dilediğimizi, kendisiyle doğru yola eriştireceğimiz bir nur yaptık."⁹⁶

Bu âyet-i kerimeler gösteriyor ki, peygamberlik payesine yükselmeden önce Hz. Muhammed Mustafa (s.a.s) kendisinin peygamber olacağını bilmiyordu ve bunu başka kimse değil, bizzat Cenâb-ı Hak söylemektedir. Şayet Hz. Peygamber (s.a.s) henüz 12 yaşında iken peygamber olacağını öğrenmiş ve 25 yaşında iken bu bilgisi yenilenmiş olsaydı, kendisine bir Kitap'ın geleceğini ve insanların iman edeceğini de umabilirdi. Böyle bir durumda hem kitaptan hem imandan habersiz olması söz konusu olamazdı. Bu rivâyetler, Hz. Muhammed'e (s.a.s) ilk defa vahyin gelmesi ve bundan sonra kendisi ve Hz. Hatice arasında geçen konuşma ile ilgili muteber hadis kitaplarında yer alan doğru hadislerle de ters düşüyor. Eğer Hz. Muhammed (s.a.s) 28 yıldan beri kendisinin peygamber olacağını ve vahiy geleceğini bilmiş olsaydı, Hirâ mağarasında ve daha sonra evde onca şaşkın ve sarsılmış olabilir miydi?⁹⁷

Mevdudî, bu olayın Kur'an-ı Kerim'in ruhuna aykırı olduğunu söylemiş ve bu görüşüne de Kasas 86 ve Şûrâ 52. âyetleri delil getirmiştir. Bu âyetleri yorumlayarak Hz. Peygamber'in –rivâyetlerdeki bilgilere göre haberdar olması ve peygamberlik beklemesi gerekirken– risâleti öncesinde peygamber olarak gönderileceğini ve kendisine kitap indirileceğini ummadığını belirtmiştir.⁹⁸

5.5. Muhammed Hamîdullah (ö. 2002)

Muhammed Hamîdullah, bu yolculuk sırasında Hz. Muhammed'in (s.a.s) 9 yaşında olduğunu nakletmekte ve olay hakkında şunları aktarmaktadır:

Rahip Bahîrâ misafirlerine diğer konular arasında, bir peygamber geleceğinden bahsetmiş olabilir ancak o yaştaki bir çocuğun, hassaten horlanan bedevîler arasında görülen bir çocuğun yüz ifadelerinden müstakbel Resûlü, Hristiyan rahibin tanıyıp çıkarabileceğini sanmak safdillilik olacaktır. Aynı şekilde rahibin sözlerinin dokuz yaşında bir çocuğun ruhunda bu sıfatı benimseyip kabullenme gibi bir ümit ve hırsı filizlendireceğini düşünme de boş olacaktır.⁹⁹

Hamîdullah, Bahîrâ'nın Hz. Peygamber'i (s.a.s) ve kervandakileri yemeğe davet etmesinin sebebi olarak Bahîrâ'nın kendi dinini tebliğ etme gayesini gütmüş olabileceğini söylemektedir.¹⁰⁰ Hamîdullah, olaya aklî yönden yaklaşmış ve rahibin çocuk yaştaki Muhammed'in bir peygamber olacağını söylemesinin imkânsızlığını dile getirmiştir.

⁹⁵ El-Kasas, 28/86.

⁹⁶ Eş-Şûrâ, 42/52. Diğer âyetler için bkz. Hûd, 11/49, Yusuf, 12/3, El-Ankebût, 29/48.

⁹⁷ Seyyid Ebu'l-Alâ Mevdudî, *Tarih Boyunca Tevhit Mücadelesi ve Hz. Peygamber*, trc. Ahmet Asrar, c. 2, (İstanbul: Pınar Yay., 1992), 82.

⁹⁸ Mevdudî, *Tevhit Mücadelesi*, 82.

⁹⁹ Muhammed Hamîdullah, *İslâm Peygamberi*, trc. Salih Tuğ, c. 1, (İstanbul: İrfan Yay., 1990), 47-48.

¹⁰⁰ Hamîdullah, "Hz. Peygamber'in Seyahatleri", 330.

Kafileyi yemeğe davet etme sebebi olarak da Hristiyanlığı tebliğ etme gayesi taşıyabileceğini söylemiştir.

5.6. Mustafa Asım Köksal (ö. 1988)

M. Asım Köksal, olay hakkındaki rivâyeti verdikten sonra şu değerlendirmeyi yapmıştır: “Öteden beri Hristiyan Rahipleri içinde Rahip Bahîrâ gibi hakkı sayan, Hakkı tanıyan, Hakka boyun eğen birçok iyi insanlar da yetişmiştir. Kur’ân-ı Kerim, bize onları şöyle tanıtmaktadır¹⁰¹:

“Şüphesiz ki onlar, Hakkı itiraf hususunda büyüklenmek istemezler. Peygambere indirilen Kur’ân’ı dinledikleri vakit, Hakkı tanıdıklarından dolayı, gözlerinin yaşla dolup taşıdığını görürsün. Onlar ‘Ey Rabbimiz! İman ettik. Artık sen bizi, Hakka şahit olanlarla birlikte yaz’ derler.”¹⁰²

M. Asım Köksal, İbn Hişâm’ın es-Sîre’inde yer almayan Hz. Peygamber’in amcası Ebû Tâlib’in Bahîrâ hadisesi üzerine yazdığı üç ayrı kasidenin İbn İshak’ın Muhammed Hamîdullah tarafından neşredilen Kitâbü’l-Mübtede’inde bulunmasını delil göstererek bu hadisenin İslâm kaynaklarında anlatıldığı şekliyle doğru olduğunu söylemektedir.¹⁰³

M. Asım Köksal, Rahip Bahîrâ özelinde bazı Hristiyan rahiplerin Hakka boyun eğen insanlar olduğunu ve bu insanlara Mâide suresi 82 ve 83. âyetlerde yer verildiğini dile getirmiştir. Ebû Tâlib’e nispet edilen üç ayrı kasideyi delil göstermiş ve bu olayın kaynaklarda yer aldığı şekliyle doğru olduğunu savunmuştur.

M. Asım Köksal’ın, olay hakkındaki rivâyetlerin klasik kaynaklarda yer almasını yeterli gördüğü ve değerlendirmelerini buna göre yaptığı açıktır. Ancak şunu belirtelim ki, birçok çağdaş araştırmacının da benimsediği görüşe göre¹⁰⁴ – klasik kaynaklarda yer alan tüm bilgilerin şeksiz şüphesiz doğru olması söz konusu değildir. Çünkü bazı klasik kaynaklarda yer alan –özellikle Taberî’de – rivâyetler müellifleri tarafından aynen duyulduğu gibi aktarılmış ve doğru olup olmadığı dikkate alınmamıştır.

5.7. Muhammed el-Gazzâlî (ö. 1996)

Gazzâlî, Bahîrâ olayı ile ilgili rivâyetten kısa bir kesit verdikten sonra olay hakkında şunları söylemektedir:

Bu kıssa ister doğru olsun, isterse olmasın, şurası kesin bir gerçektir ki hadise hiçbir kimse üzerinde herhangi bir etki bırakmamıştır. Ne Muhammed (s.a.s) üzerinde, ne de kafiledelikler üzerinde bir etki bırakmıştır. Çünkü onlar üzerinde bir etki bıraksaydı Muhammed (s.a.s) peygamberlik bekler ve ona hazırlanırdı. Böylece kafiledelikler de aralarında bunu konuşurlar ve etrafa yayarlardı. Bu hadise sanki hiç olmamış gibi kaybolmuş gitmiştir. Bu durum da olayın uzak bir ihtimal olduğu tarafı ağır basmaktadır. Kimi araştırmacı, bu rivâyetlerin uydurma olduğu görüşündedirler. Bunlardan bir kısmı bunu, Hristiyanlar Hz. İsa doğduğu zaman onu öldürmek için aradıkları hikâyesine ve yine putperestlerin Buda’yı bekâr olan annesi doğduğunda düşmanları öldürmek için aradıkları hikâyesine benzetirler. Hadis uleması vârid olan haberleri metin ve senet yönünden hiçbir şüpheye mahal bırakmayacak şekilde incelerler. Eğer sabit bir ilim

¹⁰¹ M. Asım Köksal, *İslâm Tarihi*, 74-77.

¹⁰² El-Mâide, 5/82-83.

¹⁰³ Fayda, “Bahîrâ”, 486-487.

¹⁰⁴ Bkz. Mehmet Azimli, *Siyeri Farklı Okumak*, (Ankara: Ankara Okulu Yay., 2010).

veya faydalı bir zan bulamazlarsa bunlarda, onu rivâyet ederek kendilerini tehlikeye atmazlar.¹⁰⁵ Ne yazık ki Peygamberlerin hayatlarına sonradan birçok efsaneler katılmıştır. Bu hadiseleri hadis ilmindeki akidelerle karşılaştırınca şüpheli olanların kusuru ortaya çıkacak ve reddetmesi kolaylaşacaktır.¹⁰⁶

Muhammed el-Gazzâlî, bu olayın hiçbir kimse üzerinde herhangi bir etki bırakmadığını, bir etki bıraksaydı Muhammed'in (s.a.s) peygamberlik bekleme ve ona hazırlanması gerektiğini, kabiledekilerin bu olayı yaymaları gerektiğini, ancak böyle bir durumun olmadığını söylemiştir. Gazzâlî, Peygamberlerin hayatlarına sonradan birçok efsanelerin katıldığını ve bu hadiseleri hadis ilmindeki akidelerle karşılaştırınca şüpheli olanların kusurunun ortaya çıkacağını ve reddedilmesinin kolaylaşacağını dile getirmiştir.

5.8. İhsan Süreyya Sırma (d. 1944)

İ. Süreyya Sırma, Bahîrâ olayı ile ilgili rivâyeti aktardıktan sonra şu yorumu yapmaktadır:

Onca kaynağın alıp rivâyet ettikleri bu meseleyi müsteşrikler neye dayanarak inkâr ediyorlar insan anlayamıyor. Bir defa müsteşrikler olsun, başkaları olsun sıraladığımız kaynakları dikkate almadan Sîret'den yani Hz. Muhammed'in (s.a.s) hayatından nasıl söz edebilirler? Öyle anlaşılıyor ki, bu iddiada bulunan müsteşriklerin gayesi Bahîrâ gibi samimi Hristiyanların Hz. Muhammed'in (s.a.s) risâletine inandıkları haberinin kabul görmesine mâni olmaktır.¹⁰⁷

Sırma, Ebû Tâlib'e ait olduğu rivâyet edilen şiiri de nakletmeden önce şöyle demektedir:

Ebû Tâlib hiçbir zaman için Hz. Muhammed'in (s.a.s) nübüvvetini kabul etmemiştir. Onun nübüvvetini kabul etmiş olsaydı şiiri için, "bu bir destandır, yani uydurmadır" diye düşünülebilirdi. Fakat onun peygamber olduğuna inanmadığı ve sadece olayı naklettiği için bu şiir destandan öteye bir hakikatin ifadesidir.¹⁰⁸

İ. Süreyya Sırma, bu olayın birçok kaynakta yer aldığını delil göstermiş ve bu olayın mutlak suretle gerçekleştiğini dile getirmiştir. Bahîrâ'yı samimi Hristiyanlardan biri olarak kabul etmiş, olayı reddedenleri eleştirmiştir. Ebû Tâlib'in Müslüman olmadığını, bu nedenle olay hakkındaki şiirinin hakikat olduğunun kabul edilmesi gerektiğini savunmuştur.

5.9. Hüseyin Algül (d. 1945)

Hüseyin Algül, İbn İshak rivâyetini verdikten sonra Müslüman tarihçilerin görüşlerine yer vermiş ardından da şu değerlendirmeyi yapmıştır:

Görüldüğü gibi klasik tarih kaynaklarına bağlı kalarak rivâyete dayalı anlayışla eser yazan İslâm müellifleri, Bahîrâ olayını, İbn Hişâm'da, Taberî'de, Tirmizî'de yer aldığı şekilde nakletmişler ve meselenin üzerinde farklı mütalâalar serdetmek ihtiyacını duymamışlardır. Muhtemel ki, bu tür eser veren şahıslar, bu olayı, İslâm Peygamberinin ve İslâm'ın lehinde saymışlar, Hz. Muhammed'in (s.a.s) istikbalde yükleneceği vazifeye müjdeli bir bakış olarak değerlendirmişlerdir. Gerçekten de konuya bu açıdan yaklaşıldığında böyle değerlendirmek mantıklı gelmektedir. Öte yandan tahlil-tenkidî-dirayet türünde eser veren İslâm Tarihi müellifleri ise, meseleye, ecnebi yazarların bakışını da dikkate alarak yönelmişlerdir. Zaman içinde ecnebi yazarların ve Hristiyan din adamlarının güya Bahîrâ'nın, Hz. Muhammed'e (s.a.s) öğretmenlik yaptığı id-

¹⁰⁵ Olayın Kütüb-i Sitte'de yer alan hadis âlimlerinden sadece Tirmizî'de yer alması bu duruma örnek verilebilir.

¹⁰⁶ Muhammed el-Gazzâlî, *Fıkhu's-Sîre*, trc. Resul Tosun, (İstanbul:Risale Yay.,2005), 69-70.

¹⁰⁷ Sırma, *Müslümanların Tarihi*, 442.

¹⁰⁸ Sırma, *Müslümanların Tarihi*, 438-443.

diasıyla kendilerine bir övünme payı çıkarmaya kalkışmaları, İslâm âlimlerini bu konu etrafında daha müteyakkız, daha dikkatli olmaya sevk etmiştir.¹⁰⁹

Hüseyin Algül, nakilci müellifler ile değerlendirmeci müellifler arasında karşılaştırma yapmıştır. Nakilci müelliflerin olayı klasik kaynaklarda yer aldığı şekilde naklettiğini ve üzerinde düşünmediklerini söylerken, değerlendirmeci müellifleri bu olayı, art niyetlerine malzeme yapan müsteşriklere karşı daha dikkatli incelemeye sevk ettiğini belirtmiştir.

5.10. İbrahim Sarmış (d. 1948)

İbrahim Sarmış, Bahîrâ olayının bir masaldan ibaret olduğunu iddia etmektedir. Sarmış, Tirmîzî'den Ebû Mûsâ rivâyetini aktardıktan sonra bunların bir senaryonun kurgulanmış kareleri olduğunu ifade etmekte ve tetkiklerini şöyle sıralamaktadır:

1. Hz. Peygamber ölünceye kadar bu yolculuk sırasında karşılaştığı olaylardan ve rahipten söz etmemiştir.
2. Bu bilgiler Hz. Muhammed'in son peygamber olacağını açıkça ortaya koyar ve Yahudi'si, Rum'u, papazı herkes bunu görüp kendisini teşhis ederken, O'nun akrabaları, çevresi, büyükleri, Mekke ve Medine'deki kitap ehlinin neden hiç bilgisi olmamış?
3. Bu olaylar ve durumlar kafiyelekilerin hiç mi ilgisini çekmedi? Hiç mi bunun ne olduğunu, niçin olduğunu, kimin için olduğunu, niçin yalnız O'nu gölgelendirdiğini niçin sormadılar veya görmediler?
4. Mekke ile rahibin memleketi Busrâ arası yüzlerce kilometre uzak olup yol boyunca taşların ve ağaçların Hz. Muhammed'i selamlayıp O'na secde ettiğini, bulutun O'nu gölgelendirdiğini bu insanlar görmediği halde rahip nasıl gördü ve anladı?
5. Resûlullah'ın peygamberliğini gösteren bu kadar olağanüstü şeyler meydana gelir ve deliller ortaya çıkarken, yolculuğa katılanlardan O'nun peygamberliğine yetişenler bunu hatırlayarak neden İslâm çağrısını kabul etmediler? Neden Muhammed'i yanın-da götüreren ve sözde olaya tanık olan Ebû Tâlib kendisi O'na inanmadı ve bundan kimseye söz etmedi?
6. Bunları insanlar gördüğü ve bildiği halde, Resûlullah dinini tebliğe başladığı zaman tepki gösterenler neden bu olayı gündeme getirmemişlerdir? Neden bu kadar tepki görüp yalnız kalırken ve sıkıntılarla karşılaşılırken, bunu bilenlerden biri çıkıp olayı hatırlatmamış ve inanmaları gerektiğini söylememiştir? Bu kadar harika halleri görülen bir insana niçin hemen inanıp itaat etmemişlerdir?
7. Bu olayları görenler Mekke'ye dönünce bütün halka olanları anlatması ve Resûlullah tebliğe başlayınca zaten kabule hazır olan büyük bir kitlenin birden İslâm'ı kabul etmesi gerekmez miydi?
8. Hz. Muhammed'den önceki peygamberlere hiçbirine ağaçlar ve taşlar secdeye kapanmadığı, onları ağaçlar ve bulutlar gölgelendirmedeği, çocuk yaşta peygamberliklerini kimse tanımadığı ve öldürmek için insanlar seferber olmadığı halde, neden Hz. Peygamber için bütün bunlar olmaktadır? Ağaçların, taşların, hayvanların bir insana secde etmesi tevhide ve Allah'ın sosyal yasalarına aykırı değil midir? (Allah, yerde ve göklerde olan herkesin/her şeyin kendisine secde ettiğini söylemektedir.¹¹⁰)
9. Bu olağanüstü halleri yaşayan ve bilgi sahibi olan Hz. Peygamber, ilk vahye muhatap olduğunda neden şok oldu? Bu halleri yaşayıp bazı bilgilere sahip birisi olarak bunu soğukkanlılıkla karşılaması gerekmez miydi?
10. Rahip, Hz. Peygamber'in tanınıp kendisine zarar verilmesinden korkarak geri gönderilmesiyle Hz. Peygamber daha sonra Hatice adına Şam tarafına ticaret kervanları düzenleyip, başlarında bulunması nasıl bağdaşır? O yaşlarda yabancı yerlere gitmesi tehlikeli olan Hz. Muhammed için genç yaşlarında aynı tehlike mevcut değil miydi?
11. Bu yolculuk Hz. Peygamber on üç yaşında, Ebû Bekir de on bir yaşında iken olmuştur. Bilal bu yolculuğa katılmadığı gibi, Bilal henüz doğmamıştır. Hz. Peygamber'den iki yaş küçük olan Hz. Ebû Bekir'in Hz. Muhammed'i korumak için yaşı elverişli değildi.

¹⁰⁹ Hüseyin Algül, *İslâm Tarihi*, c. 1, (İstanbul: Gonca Yay., 1986), 154-163.

¹¹⁰ Bkz. Rad, 13/15, Nahl, 16/49, Hac, 22/18.

12. Âyet, 'Ey inananlar! Yoldan çıkmış fâsık biri size bir haber getirirse, onun iç yüzünü araştırın, yoksa bilmeden bir millete kötülük edersiniz de sonra ettiğimize pişman olursunuz'¹¹¹ dediği halde, peygamberlik gibi önemli bir konuda Müslüman olmayan birinin şahitliğine nasıl itibar edilir?
13. Ve nihayet Kur'ân'ın 'Sen sana bu kitabın verileceğini ummazdın. O ancak rabbinin bir rahmetidir...' ¹¹², 'İşte sana da buyruğumuzla Cebrail'i gönderdik; sen önceden kitap nedir iman nedir bilmezdin' ¹¹³ gibi âyetler, Hz. Muhammed'in böyle bir olayı yaşadığını yalanlamaktadır. Çünkü böyle bir olayı yaşasaydı en azından peygamber olacağına dair bir bilgisi ve beklentisi olurdu. Kur'ân ise böyle bir bilgisinin ve beklentisinin olmadığını söylemektedir. ¹¹⁴

Rahip Bahîrâ ve Rum diyarından gelenler, vb. olaylar Hz. İsa'nın doğumunu anlatan İncilin söylediklerinin Hz. Muhammed (s.a.s) için uyarlanmış versiyonudur. ¹¹⁵ Sarmış, son olarak şu değerlendirmeyi yapmaktadır:

Sonuç olarak, bu rivâyetlerin tarihe ve realitelere aykırı, abartmalarla dolu senedi çürük olup yüceltmeci zihniyet tarafından İncil'den uyarlanarak Hz. Muhammed için kullanıldığı anlaşılmaktadır. Kaldı ki Resûlullah'ı çocuk yaştaki bir papazla irtibatlandırmanın, İslâm'ı lekeleyip Resûlullah'ın küçüklüğünden itibaren kitap ehlinde bilgi aldığı iddia ederek İslâm'ın Yahudilik ve Hristiyanlıktan devşirme bir din olduğunu göstermek isteyenlerin ekmeğine yağ sürmekten başka hiçbir yararı yoktur. ¹¹⁶

Sarmış, olayı kabul eden bazı araştırmacıları da eleştirmekte ve onların bu husustaki görüşlerine katılmadığını ifade etmektedir. ¹¹⁷

İbrahim Sarmış, Tirmîzî'den Ebû Mûsâ rivayetini aktardıktan sonra bütün bunların bir senaryonun kurgulanmış karesinden başka bir şey olmadığını ifade etmiş, rivâyetlerde yer alan açmazlara dikkat çekmiştir. Bu değerlendirmesine Hz. Peygamber'in risâlet döneminde bu olay hakkında konuşmamasını, kabiledekilerin olağanüstü durumlardan haberdar olmamasının izahının aklen mümkün olmamasını, kabiledekilerin risâlet döneminde bu olayı hatırlatmamasını, ilk vahyi alan Hz. Peygamber'in endişeye kapılmasını delil olarak getirmiştir. Sarmış ayrıca, bu rivâyetlerin tarihe ve realitelere aykırı, abartmalarla dolu senedi çürük olup yüceltmeci zihniyet tarafından İncil'den uyarlanarak Hz. Muhammed için kullanıldığını dile getirmiş ve olayı reddetmiştir.

5.11. Ahmet Önkal (d. 1952)

Bahîrâ kıssasını çok yönlü eleştirenlerden Ahmet Önkal, Bizans'tan gelen müfrezenin, Hz. Peygamber'in (s.a.s) Busrâ'ya gelişini günü gününe bilerek O'nu yakalayıp öldürmek üzere geldiklerini kabul etmenin imkânsız olduğunu, künye ve lakapları maruf bazı sahâbilerin isimleri dahi tam tespit edilmemişken, Hz. Peygamber'in (s.a.s) hayatının dikkat çekmediği bir devresinde sadece bu olayda görünüp kayboldukları iddia edilen bu insanların, adlarına kadar bazı kaynaklarda tespit edilmiş olmasına şaşırıldığını ifade etmektedir. Sonra Hz. Peygamber'in (s.a.s) gerek Ebû Tâlib gibi yakınlarını gerekse muarızlarını Müslüman olmaya çağırırken "Bakın şu hadiseler daha önce şahit olmuştunuz. Falanca filanca kimseler de size vaktiyle benim peygamber olacağımı bildirmişti. Artık şimdi inkâr etmeyin!" kabilinden delillere başvurduğuna delalet eden ne bir hâdise ne de bir rivâyetten söz edildiğini, şayet böyle bir şey olsaydı herhalde Hz.

¹¹¹ Hucurat, 49/6.

¹¹² El-Kasas, 28/86.

¹¹³ Eş-Şûrâ, 42/52.

¹¹⁴ İbrahim Sarmış, *Hz. Muhammed'i Doğru Anlamak-I* (İstanbul: Ekin Yay., 2007), 56-57.

¹¹⁵ Sarmış, *Hz. Muhammed'i Doğru Anlamak*, 59.

¹¹⁶ Sarmış, *Hz. Muhammed'i Doğru Anlamak*, 59.

¹¹⁷ Sarmış, *Hz. Muhammed'i Doğru Anlamak*, 57-59.

Peygamber (s.a.s) bunu kuvvetli bir delil ve ilzam edici bir hüccet olarak kullanmış olması gerektiğini vurgulamaktadır.¹¹⁸

Ahmet Önkal, Bahîrâ'nın Hz. Peygamber'in (s.a.s) şahsında O'nu peygamber olacağını teşhis ettiğini ve bunu Kureyş reislerinin dikkatini celp edecek şekilde ilan ettiğini kabul etmeninde mümkün olmadığını ifade etmektedir. Çünkü Hz. Peygamber Efendimizin (s.a.s) kendisine Cibril (a.s) Hirâ'da ilk vahyi getirinceye kadar peygamber olacağını bilmediğini böyle bir bekleyişinin olmadığını Cebrail ile karşılaşınca O'nda hâsıl olan ürperti ve kendisine gerçekten Allah'ın görevlendirdiği meleğin mi geldiği konusunda beliren tereddütler bunun açık delili olduğu kanaatindedir. Üstelik bir Kur'ân âyetinde "Sen bu kitabın sana vahyolunacağını ummuyordun" buyrulmaktadır. Bu âyette Hz. Peygamber'in vahye muhatap olarak peygamberlikle görevlendirileceğini bilmediğini ve beklemediğini açıkça belirtildiğini aktarmaktadır. Yine "Sen kitap nedir iman nedir bilmezdin" âyetinin de Hz. Peygamber'in önceden peygamberlikle ilgili konularda hiçbir bilgisinin olmadığını söylemektedir.¹¹⁹

Önkal şu değerlendirmeyi yapmaktadır:

Şu hâlde kendisine peygamberlik gelmezden evvel Hz. Peygamber'in ne bizzat kendisi ne de çevresindeki insanlar O'nun bilahare peygamber olacağını bilmediklerine göre bu hususla ilgili rivâyetleri doğru saymamız mümkün değildir. Bu rivâyetler, Hz. Peygamber'in geleceğini müneccimler, kâhinler, rahipler ve Yahudi hahamları tarafından bilindiği ve ilan edildiğini belirterek, Resûlullah'ın şanını yüceltmek ve O'nu reddedenleri ilzam etmek maksadına bağlı olarak sonradan vücut bulmuş rivâyetlerdir. Hâlbuki Resûlullah sevgisi ve O'nun peygamberliğini ispat düşüncesi bizi ılımlı davranıştan uzaklaştırıp aşırılığa götürmemelidir.¹²⁰

Ahmet Önkal'e göre bu olay ile ilgili rivâyetler, Hz. Peygamber'in geleceğinin müneccimler, kâhinler, rahipler ve Yahudi hahamları tarafından bilindiği ve ilan edildiğini belirterek, Resûlullah'ın şanını yüceltmek ve O'nu reddedenleri ilzam etmek maksadına bağlı olarak sonradan vücut bulmuş rivâyetlerdir. Bu görüşüne de Hz. Peygamber'in risâlet döneminde bu olaydan bahsetmemesi, Hz. Peygamber'in ilk vahiy gelinceye kadar peygamber olacağını bilmemesi ve böyle bir beklentisinin olmamasını delil olarak getirmiştir.

5.12. Salih Suruç (d. 1953)

Salih Suruç, olay ile ilgili rivâyetten sonra şunları söylemektedir:

Rahip Bahîrâ gibi, birçok Hristiyan ve Yahudi âlimi, Resûl-i Ekrem Efendimizin (s.a.s) sıfatlarını kitaplarında görmüşler ve 'Evet, kitaplarımızda Muhammed-i Arabî'nin (s.a.s) sıfatları yazılıdır' diyerek doğru bir itirafa bulunmuşlardır. Bu itirafa rağmen, yine de birçoğu İslâm'ın şerefiyle şereflenmekten mahrum kalmışlardır. Bu eşsiz bahtiyarlığa erenler arasında ise şunları sayabiliriz: Abdullah b. Selâm, Vehb b. Münebbih, Ebû Yâsir, Şamûl, Esid ve Sa'lebe b. Sâye, İbni Bünyamin, Muhayrik, Kâbü'l-Ahbâr, Dağatır, İbni Nafûr ve Carûd. Kur'ân-ı Kerim, Ehl-i Kitabın bu hakperest âlimlerinden şu âyetiyle bahseder¹²¹: "İman edenlere düşmanlıkta insanların en şiddetlisi olarak sen, elbette Yahudileri ve Allah'a ortak koşanları bulacaksın. İman edenlere muhabbetten en yakın kimseler olarak da elbette 'Biz Hristiyanlarız' diyenleri bul-

¹¹⁸ Ahmet Önkal, "İslâm Tarihçiliğinde Tarafsızlık Problemi", *İslâmi Araştırmalar Dergisi*6, sy: 3, (1992): 193.

¹¹⁹ Önkal, "Tarafsızlık Problemi", 193.

¹²⁰ Önkal, "Tarafsızlık Problemi", 193.

¹²¹ Salih Suruç, *Kâinatın Efendisi Peygamberimizin Hayatı*, c. 1, (İstanbul: Yeni Asya Yay., 2003), 103-108.

caksın. Çünkü onların içinde ilim sahibi keşişler ve kendilerini ibadete vermiş rahipler vardır; onlar büyüklük de taslamazlar.”¹²² “Peygambere indirilene dinledikleri zaman, aşına oldukları hakikatlerden duygulanarak gözlerinin yaşla dolup taşıdığını görürsün. Onlar, ‘Ey Rabbimiz, iman ettik’ derler. Sen de bizi, hakka şahitlik eden Mü’minlerle beraber yaz’ derler.”¹²³

Salih Suruç, “Rahip Bahîrâ gibi, birçok Hristiyan ve Yahudi âlimi, Resûl-i Ekrem’in (s.a.s) sıfatlarını kitaplarında görmüşlerdir” diyerek risâlet döneminde Müslüman olan birkaç isim vermiştir. Suruç ayrıca, bu kişiler ile ilgili Mâide suresi 82 ve 83. âyetleri delil getirmiş ve olayı kabul etmiştir.

5.13. İbrahim Sarıçam (ö. 2017)

Sarıçam, rivâyeti naklettikten sonra şu düşüncelerini paylaşmaktadır:

Bu rivâyet daha sonraları Hristiyan tarihçiler ve Müslüman tarihçiler tarafından tartışılmıştır. Olay, Hristiyan yazarlar tarafından istismar edilmiş ve yanlış değerlendirilmiştir. Onlardan bazıları bunu inkâr etmişler; Ehl-i Kitabın Hz. Muhammed’in (s.a.s) peygamber olacağını daha önce kendi kitaplarından öğrenmiş oldukları yolundaki rivâyetlerin Hristiyanlıktan dönen Müslümanlar tarafından uydurulduğunu ve bunun bir efsaneden ibaret olduğunu ileri sürmüşlerdir. Bazıları da Hz. Muhammed’in (s.a.s), İslâm dininin esaslarına ait bir kısım bilgileri Bahîrâ’dan öğrendiğini iddia etmişlerdir. Hatta ‘Kur’ân’ın yazarı Bahîrâ’ diyecek kadar ileri gitmişlerdir. Batılı bilim adamlarının bu tür iddialarından rahatsız olan bazı Müslüman âlimler de Bahîrâ olayına ait rivâyetlerin doğru olmadığını, olayı nakleden râvîler içinde hadiseyi gören kimse bulunmadığını söylemişlerdir. Ayrıca o sıralarda çocuk yaşta olan Hz. Muhammed’in (s.a.s) Bahîrâ ile görüşmesinden İslâm dininin esaslarına ait bazı şeyler öğrenmesinin akıl ve mantığa ters düştüğünü belirterek ya bu olayı tamamen reddetmişler veya üzerinde durmaya gerek görmemişlerdir. Bahîrâ olayı şayet doğru bile olsa, dokuz veya on iki yaşındaki bir çocuğun birkaç saat zarfında Kur’ân’ı ezberlemesi, yeni bir din fikrini öğrenebilmesi ve bir nesil sonra etrafındaki insanlara ilâhi bir tebliğ olarak nakletmesi imkânsızdır. Üstelik rivâyetlerde, Bahîrâ’nın Hz. Muhammed’e (s.a.s) bir şey okuduğuna ve öğrettiğine dair kayıt da yoktur. Şayet böyle bir olay meydana gelseydi, peygamber olarak görevlendirildikten sonra kervanın diğer mensupları bunu ortaya koymaktan geri durmazlardı. Bütün bunlara ek olarak şunu da söylemek gerekir: İslâm’ın tevhid akidesi ile Hristiyanlığın teslis inancı arasında benzerlik mevcut değildir. Kur’ân’da Hz. Muhammed’in (s.a.s) gençliğinde Hristiyanlar ile ilişkisi olduğunu ve onlardan bir şeyler öğrendiğini gösteren hiçbir delil de yoktur.¹²⁴

İbrahim Sarıçam, bu olayın Hristiyan yazarlar tarafından istismar edildiğine ve yanlış değerlendirildiğine, özellikle bazı Hristiyan yazarların, Hz. Muhammed’in (s.a.s), İslâm dininin esaslarına ait bir kısım bilgileri Bahîrâ’dan öğrendiğini iddia ettiklerine, hatta “Kur’ân’ın yazarı Bahîrâ” diyecek kadar ileri gittiklerine dikkat çekmiştir. Sarıçam, daha sonra ortaya koyduğu deliller ile müsteşriklerin iddialarına cevap veren Müslümanları desteklemiştir.

5.14. Ali Muhammed Sallâbî (d. 1963)

Ali Muhammed Sallâbî, “Bahîrâ Kıssasından Elde Edilecek Faydalar” başlığı altında şu değerlendirmeyi yapmaktadır:

- Kitap ehlinin sadık rahipleri Hz. Muhammed’in (s.a.s) bütün insanlığın peygamberi olduğunu biliyorlardı. Kitaplarında rastladıkları peygamberin alâmet ve sıfatlarından dolayı da tanıyorlardı.
- Ağaçların ve taşların Peygamber’e (s.a.s) secde etmesi, bulutun ona gölge yapması ve ağaç gölgesinin ona doğru eğilmesi onun ispatıydı.
- Resûlullah’ın (s.a.s) amcasıyla yaptığı bu yolculukta Kureyşli yaşlı ve ileri gelenleri ile beraber gelmelerinden birçok şey öğrendi. Çünkü başkalarının tecrübe ve deneyimlerine vâkif oldu ve görüşlerinden

¹²² El-Mâide, 5/82.

¹²³ El-Mâide, 5/83.

¹²⁴ Sarıçam, *Evrensel Mesajı*, 66.

istifade etti. Onlar deney, dirayet ve tecrübe sahipleriydi. Resûlullah (s.a.s) henüz o yaşta, o deney ve tecrübelerden geçmemişti.

- Bahîrâ onu Hristiyanlardan sakındırdı. Hristiyanların onu gördükleri an öldüreceklerini açıkladı. İsrarla onu Rum tarafına götürmemelerini amcasından ve Kureyş ileri gelenlerinden talep etti. Çünkü Rumlar ve alâmetleri vasıtasıyla onu tanısalar tereddütsüz öldüreceklerdi. Rumlar, bölgedeki sömürgecilik nüfuzunu sona erdirecek bir peygamberin geleceğinden haberdar idiler. Bundan dolayı Roma İmparatorluğu'nun çıkarlarını ortadan kaldıracak, çıkar ve menfaati asıl sahiplerine iade edecek olan peygamber, onların tek düşmanı idi.¹²⁵

Ali Muhammed Sallâbî, Kitap ehli sadık rahiplerin Hz. Muhammed'in (s.a.s) bütün insanlığın peygamberi olduğunu bildiklerini söylemiştir. Sallâbî ayrıca, Resûlullah'ın (s.a.s) amcasıyla yaptığı bu yolculukta ticarî anlamda tecrübe kazandığını, Bahîrâ'nın onu Hristiyanlardan sakındırdığını ve ısrarla onu Rum tarafına götürmemelerini amcasından ve Kureyş ileri gelenlerinden talep ettiğini aktarmıştır. Bu ikazlara rağmen Hz. Peygamber'in daha sonraki yıllarda bu bölgelere ticaret seferlerine çıktığı bilinmektedir. Tehlike kalkmışsa nasıl kalkmıştır, tehlike devam ediyorsa amcası Ebû Tâlib sefere çıkmasına neden izin vermiştir?

5.15. Casim Avcı (d. 1964)

Casim Avcı'nın bu olay hakkındaki değerlendirmesi şu şekildedir:

Bahîrâ hadisesi Hristiyanlar tarafından oldukça abartılıp efsaneleştirilmiş, Hz. Muhammed'in getirdiği mesajı Bahîrâ'dan öğrendiği, dolayısıyla İslâm'ın ve Kur'ân'ın Bahîrâ tarafından uydurulduğu iddia edilmiştir. Müslümanlar açısından böyle bir iddianın ciddiye alınması mümkün değildir. Çünkü genel olarak İslâm ve Kur'ân-ı Kerîm, Yahudi ve Hristiyanların kutsal kitapları olan Tevrat ve İncil'le tevhid çizgisinden gelen ortak noktalar dışında muhteva bakımından farklıdır. Hz. Peygamber'in Bahîrâ ile görüşme sırasında yaşının küçük olması ve görüşme süresinin kısıtlılığı gibi hususlar da dikkate alındığında bu tür iddiaların temelsiz olduğu açıkça görülmektedir. Bununla birlikte İslâm'ın ilk asırlarından itibaren Hristiyanlar tarafından yukarıdaki iddialar tekrarlanmaya gelmiş, ayrıca bu iddiaları ispatlamaya yönelik pek çok kitap yazılmıştır.¹²⁶

Casim Avcı, Bahîrâ hadisesinin Hristiyanlar tarafından abartılıp efsaneleştirildiğini, Hz. Muhammed'in getirdiği mesajı Bahîrâ'dan öğrendiği, dolayısıyla İslâm'ın ve Kur'ân'ın Bahîrâ tarafından uydurulduğunu iddia ettiklerini, ancak Müslümanlar açısından böyle bir iddianın ciddiye alınmasının mümkün olmayacağını söylemiştir. Olayın Hristiyanlar tarafından efsaneleştirildiği ve kendileri adına nasıl kullanıldığı yaptıkları çalışmalarda açıkça görülmektedir. Hz. Peygamber'in Bahîrâ ile görüşmesi sırasında yaşının küçük olması ve görüşme süresinin kısıtlılığı gibi hususlar da dikkate alındığında bu tür iddiaların temelsiz olduğunun açıkça görülmektedir. Bununla birlikte, Hristiyanlar tarafından olayı ispatlamaya yönelik de pek çok kitap yazılmıştır.

5.16. Bünyamin Erul (d. 1965)

Bünyamin Erul, Hz. Peygamber'in (s.a.s) risalet öncesi hayatıyla ilgili yazdığı makalede şunları dile getirmektedir:

Hz. Peygamber'in (s.a.s) risalet öncesi hayatına dair güvenilir fazla bilgi yoktur. Şayet doğumundan itibaren onda görüldüğü iddia edilen olağanüstü haller ile onun, yerli-yabancı herkes tarafından bilindiğine dair iddialar doğru olsaydı, hayatının her anı dikkatle izlenir ve o, harikulâde biri olarak şiiir, destan, masal vb. edebiyata çok önemli bir konu olurdu. Oysa bugün elimizde bütün tarih, siyer, meğâzî vb. kitaplara

¹²⁵ Sallâbî, *Siyer-i Nebi (Mekke Dönemi)*, 77-79.

¹²⁶ Casim Avcı, *İlk Dönem İslâm Tarihi* (Eskişehir: AÜ Yay.,2013), 37-38.

baktığımızda, onun delikanlılık döneminden tam on yılı hakkında hemen hemen hiçbir malumat bulamamaktayız. İşte kırk yıllık bir ömürde, onun peygamber olacağına dair herkesçe bilinen açık alâmetler bulunmadığı gibi, kendisinin de böyle bir iddiası yoktu. Hz. Peygamber, kendisine risalet verilinceye kadar, öylesine tabii bir hayat sürmüştü ki, peygamberliğini ilan ettiğinde, müşriklerin: “O Zikr (Kur’ân), aramızdan ona mı indirildi”¹²⁷ şeklindeki itirazlarıyla karşılaşmıştı.¹²⁸

Olaya ihtiyatla yaklaşan Bünyamin Erul, kıssayı reddettiğine dair net bir şey söylememiştir. Erul, Hz. Peygamber’in (s.a.s) risalet öncesi hayatına dair güvenilir fazla bilgi olmadığını, iddia edilen olağanüstü haller ile onun, yerli-yabancı herkes tarafından bilindiğine dair iddiaların doğru olması halinde şiir, destan, masal vb. edebiyata önemli bir konu olacağını, ancak kaynaklarda böyle bir durumun söz konusu olmadığını söylemiştir. Erul ayrıca, onun peygamber olacağına dair herkesçe bilinen açık alâmetler bulunmadığı gibi, kendisinin de böyle bir iddiasının olmadığını ve Hz. Peygamber’in, kendisine risalet verilinceye kadar, tabii bir hayat sürdüğünü aktarmıştır. Tabii bir hayat sürmesi peygamberliğini ilan edince müşriklerin verdiği tepkilerden de net bir şekilde anlaşılmaktadır.¹²⁹

5.17. İsrail Balcı (d. 1966)

İsrail Balcı, bu olay hakkında şunları dile getirmektedir:

“Yolculuk, ticaret amaçlı bir kervan seyahati olmakla birlikte, farklı bir boyuta taşıyarak birtakım olağanüstülüklerle süslenmiştir. Yolcukla ilgili çok az bilgi aktarılırken, buna mukabil Busrâ’ya kadar giden kervanın bir Hristiyan rahip tarafından karşılandığı ve bu rahibin Hz. Muhammed’in (s.a.s) peygamber olduğunu haber verdiği iddiaları uzun uzadıya anlatılmıştır.”

Balcı, yolculuk hakkında dile getirilen olağanüstülükleri sıraladıktan sonra şöyle devam etmektedir:

İddialara bakılınca anlatılmak istenen asıl gaye, Hristiyan din adamlarının bile Hz. Muhammed’in (s.a.s) çocuk yaştan itibaren peygamber olacağını anladıkları ve onun peygamberliğini kabul ettikleri çabasıdır. Dolayısıyla yolculuğa dair abartılı iddialar, Hz. Muhammed’in (s.a.s) peygamber olacağına dair delili kabul edilmeden olaylar olarak sunulmuştur. Hz. Muhammed’in (s.a.s) Şam tarafına yaptığı iki seyahate dair anlatılanlar, yolculuktan ziyade onun çocuk yaştan itibaren peygamber olarak belirlendiğini anlatabilme gayretiyle üretilen mesnetsiz iddialarla süslenmiştir. Anlatılmak istenen ise çocuk yaştan itibaren Hz. Muhammed’in (s.a.s) peygamber olacağını Ehl-i Kitap din adamlarının bile haber verdiği iddiasından başka bir şey değildir. Böyle bir gayretin arkasında, bize göre, Ehl-i Kitaba karşı Hz. Muhammed’i (s.a.s) üstün gösterebilme ve onların peygamberleriyle yarışırma çabası yatmaktadır.¹³⁰ Kur’ân, Hz. Mûsâ veya Hz. İsa gibi peygamberlerin bebeklikten itibaren peygamber olacaklarından bahsederken¹³¹ Hz. Muhammed ile ilgili benzer bir açıklamada bulunmaz. Bu hususu bir eksiklik gibi telakki eden Müslümanlar, onun da çocuk yaştan itibaren peygamber olarak belirlendiğini anlatabilme gayreti içine girmişler; ancak, Kur’ân’dan destek bulamayınca, bu kanaati çeşitli rivâyetlerle destekleme çabasına girmişlerdir. Hâlbuki bu bağlamda dile getirilen iddialar, vahyin hakikatine aykırıdır. Zira Kur’ân, Hz. Muhammed’in risalet öncesi dönemde ileride peygamber olacağına dair hiçbir ipucu vermez. Bu rivâyetler belki ait oldukları dönemde Müslümanlara

¹²⁷ Sâd, 38/8.

¹²⁸ Bünyamin Erul, “Hz. Peygamber’in Risalet Öncesi Hayatına Farklı Bir Yaklaşım”, *Diyanet İlmî Dergi* -Peygamberimiz Hz. Muhammed (SAV) Özel Sayı, (2003): 33-66.

¹²⁹ Bkz. Zuhur Suresi, 43/31. “Bu Kur’an, iki şehrin birinden bir büyük adama (Mekke’den Velid b. Muğire’ye, Taif’den Habib b. Amr b. Umeyr es-Sakafi) indirilseydi ya! dediler.”

¹³⁰ Bu konuda İsrâiliyâtın ve fetihler sonucu Hristiyan ve Yahudiler ile yaşanan etkileşimin etkileri olduğu aşikârdır. Bkz. İbrahim Hatiboğlu ve Abdülhamit Birışık, “İsrâiliyât”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, c. 23, (Ankara: TDV Yay., 2001), 195-202.

¹³¹ Bkz. Meryem, 19/30, El-Kasas, 28/7.

psikolojik tatmin sağlamış olabilir, ancak günümüz Müslümanına İslâm Peygamberi'ni tanıma veya onun öğretisini anlama adına hiçbir katkı sağlamaz.¹³²

İsrafil Balcı, yolculuğun ticaret amaçlı bir kervan seyahati olmakla birlikte, farklı bir boyuta taşınarak birtakım olağanüstülüklerle süslendiğini, iddialara bakılınca anlatılmak istenen asıl gayenin, Hristiyan din adamlarının bile Hz. Muhammed'in (s.a.s) çocuk yaştan itibaren peygamber olacağını anladıkları ve onun peygamberliğini kabul ettikleri çabası olduğunu söylemiştir.¹³³ Balcı, böyle bir çabanın arkasında, Ehl-i Kitaba karşı Hz. Muhammed'i (s.a.s) üstün gösterebilme ve onların peygamberleriyle yarışırma çabasının yattığını, zira bazı Müslümanların Hz. Mûsâ ile Hz. İsâ gibi onun da çocuk yaştan itibaren peygamber olarak belirlendiğini anlatabilme çabası içine girdiklerini dile getirmiştir.

6. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Bu bölümde olay hakkında görüşlerini aktardığımız müsteşrikler ve Müslüman araştırmacılar genel olarak değerlendirilecek ve olay hakkındaki kanaatimiz dile getirilecektir. Hz. Muhammed'e karşı ön yargılarla hareket eden müsteşrikler, onun hakkında birçok eser yazmış ve ön yargılarını bu eserlerine yansıtmışlardır. Rahip Bahîrâ olayına da eserlerinde yer veren müsteşriklerden bazıları, olayı kabul etmiş hatta bu kıssaya özel eserler meydana getirmişlerdir. Bu olay, bazı müsteşrikleri art niyetli yorumlar yapmaya, iftiraya varan görüş ve düşünceler ortaya atmaya götürmüştür. Müsteşrikler arasında Rahip Bahîrâ olayı üzerine müstakil bir eser yazan Carra de Vaux'un "Kur'an Müellifi Bahîra" adlı eseri, bu olay özelinde Batı'daki Hz. Peygamber ve İslâm dini hakkındaki kötü algının hangi derecelere ulaştığının somut bir örneğidir. Bu art niyetli görüşlerin Hz. Peygamber (s.a.s) ve İslâm dinine karşı oluşturulmak istenen olumsuz algı ve tavırları destekleyici mahiyette olduğu açıktır. Bu görüşler ilmî kriterlerden ve akademik nesnellikten yoksundur.

Hz. Peygamber'in Bahîra'dan doğrudan veya dolaylı yollarla etkilendiğini ifade eden John William Draper, Emile Dermenghem ve Bernard Lewis gibi müsteşrikler olduğu gibi Hz. Peygamber'in Bahîra'dan etkilenmesinin tutarsız olduğunu iddia eden Robert Mantran gibi müsteşriklerde ortaya çıkmıştır.

Müsteşrikler arasında Leone Caetani ve Arent Jan Wensinck gibi olaya objektif olarak yaklaşan müsteşrik yazarlar da vardır. Bunlar olayı ön yargılardan uzak olarak değerlendirmeye çalışmıştır. Ancak burada şunu da ifade edelim ki, müsteşriklerin Müslümanlar gibi düşünmesini de beklememeliyiz. Çünkü her ne kadar Hz. Muhammed'i (s.a.s) araştırıyor ve değerlendiriyor olsalar da Hristiyandırlar ve Müslüman bir kişinin Hz. Muhammed algısı ile onların Hz. Muhammed algısı arasında mutlaka bir fark olması ve bununda makul karşılanması gerekmektedir. Ancak bu durumun müsteşriklerin art niyetli tavırlar takınarak bu tavırları kabul ettirmeye çalışmalarına izin verilmesi anlamına da gelmemelidir.

¹³² Balcı, *Peygamberlik Öncesi Hz. Muhammed*, 239-249.

¹³³ Salih Suruç'un verdiği isimler bu çabanın bir sonucudur. Bkz. Salih Suruç, *Kâinatın Efendisi*, 103-108.

Müslümanların görüşüne geçecek olursak, Bahîrâ olayına eserlerinde yer veren Müslüman araştırmacılardan bazıları, bu olayı Hz. Peygamber'in (s.a.s) çocuklukta itibaren peygamber olacağına işaretini olarak görmüş, olayı ve olay hakkındaki rivâyetleri bu anlayışa göre yorumlamışlardır. Kimi Müslüman araştırmacılar, olayı reddetmiş ve üzerinde durmaya gerek görmemişken, kimileri ise müsteşriklerin art niyetli ve iftiraya varan düşüncelerine cevap mahiyetinde bu olaya eserlerinde yer vermişlerdir. Olayı kabul eden Müslüman araştırmacıların, Kur'an gibi bir mucizeyi getiren peygamberin çocukken yaşadığı olağanüstü halleri doğal karşılamaları ile olaya art niyetli (İslâm'a saldırı amacı taşıyan) yaklaşan müsteşriklerin değerlendirmeleri aynı kefeye konulamaz.

Olayı kabul eden Müslümanlardan Muhammed Ebû Zehre, M. Asım Köksal, İhsan Süreyya Sırma, Salih Suruç ve Ali Muhammed Sallâbî'nin, olay hakkındaki delilleri şunlardır:

- Olayın birçok klasik kaynakta yer alması
- Hz. Muhammed'in peygamber olarak gönderileceğinin Ehl-i Kitap kaynaklarında yer alması ve Bahîrâ'nın bu kaynaklardan haberdar olması
- Hristiyan rahipleri içinde Rahip Bahîrâ gibi samimi Hristiyanların olması ve bu konuda Mâide suresinin 82 ve 83. âyetleri
- Ebû Tâlib'in Bahîrâ hadisesi üzerine yazdığı üç ayrı kaside
- Hz. Peygamber'in sırtındaki nübüvvet mührünün Bahîrâ tarafından görülmesi

Olayı kabul etmeyen Muhammed Şiblî Nu'mânî, Ali Rıza Sağman, Mevdudî, Muhammed Hamîdullah, Muhammed el-Gazzâlî, İbrahim Sarmış, Ahmet Önkâl, İbrahim Sarıçam, Casim Avcı ve İsrâfil Balcı'nın delilleri şunlardır:

- Olayın müsteşrikler tarafından art niyetli kullanılması
- Ebû Tâlib'in 9-12 yaşlarındaki yeğeninin tek başına develerin yanında kalmasına izin vermesinin mümkün görünmemesi
- Olay hakkında daha sonraki yıllarda Hz. Peygamber'in, Ebû Tâlib'in ve kabiledeki diğer insanların konuşmaması
- Hz. Peygamber (s.a.s) henüz 12 yaşında iken hem kendisi hem Kureyşliler ve hatta Bizanslılara kadar herkesin onun peygamber olacağını bildikleri ancak yakınında bulunanların bu durumdan haberdar olmamaları
- Kasas 86 ve Şûrâ 52. âyetler
- Bahîrâ'nın kabileyi yemeğe davet etme sebebi olarak kendi dinini tebliğ etme gayesini gütmüş olabileceği düşüncesi
- Olayda yer verilen olağanüstü hâllerin Hz. Peygamber'in yakınındakilerin değil de sadece Bahîrâ'nın görmesinin akla ve mantığa uygun olması
- Bahîrâ'nın uyarılarından yıllar sonra Hz. Peygamber'in ticaret seferine çıkması ve Ebû Tâlib'in onu engellememesi

- Ağaçların, taşların, hayvanların bir insana secde etmesinin tevhide ve Allah'ın sosyal yasalarına aykırı olması
- Olayın hadis rivâyetinde Hz. Peygamber'in Ebû Bekir ve Bilal ile geri döndüğünün söylenmesi ancak tarih açısından bunun mümkün olmaması
- Künye ve lakapları maruf bazı sahâbilerin isimleri dahi tam tespit edilmemişken, rivâyetlerde Hz. Muhammed'i (s.a.s) aradığı aktarılan ve bu olayda görünüp kayboldukları iddia edilen 3 kişinin Zübeyr (Züreyr), Temmam (Semâm) ve Düreys (Deris), adlarına kadar bazı kaynaklarda tespit edilmiş olması
- Hz. İsa ve Hz. Mûsâ peygamberler ile Hz. Muhammed'in yarışılması sonucunun bu tür rivâyetlere yansımaları

Olaya ihtiyatla yaklaşan Bünyamin Erul, kıssayı reddettiğine dair net bir şey söylememiştir. Hz. Peygamber'in (s.a.s) risalet öncesi hayatına dair güvenilir fazla bilgi olmadığını aktarmakla yetinmiştir. Olayı bazı yönleriyle kabul eden bazı yönleriyle reddeden Hüseyin Algül, nakilci müellifler ile değerlendirmeci müellifleri karşılaştırmış ancak olayı tamamen kabul veya ret yönünde görüş beyan etmemiştir.

Kanaatimize gelecek olursak; rivâyetin başında Resûlullah'ın (s.a.s) amcasıyla beraber bu Şam yolculuğuna çıktığı bildirilmektedir. Rahip daha önce misafirleriyle ilgilenmezken bu defa özellikle onların yanına gelmiştir. Kureyş kabilesi mensupları olan yolcular rahibi tanımaktadırlar. Rahip, Kureyş kabilesine mensup bu kafile içerisinde alenen Resûlullah'ın (s.a.s) nübüvvetini müjdelemektedir. Yani onu bir Hristiyan din adamı müjdelemiştir. Olayın asıl kahramanı kimdir? Müjdelenen mi, müjdeleyen mi? “Onu âlemlere rahmet olarak gönderecektir.” Âdeta âyet metnini telaffuz etmektedir. Kureyş kabilesi ileri gelenlerinin “Nereden biliyorsun?” sorusuna rahibin delilleri şunlardır: Resûlullah (s.a.s) için ağaç ve taşlar secdeye kapanmıştır, bir. Bu risalet işaretidir. Resûlullah'ın (s.a.s) omuz kırıkdağında nübüvvet mührü bulunmaktadır, iki. Birinci olay haydi alenen oldu diyelim fakat ikinci olayı oradaki kimse incelememiştir. Sorudaki ilgi ve alakaya karşılık, cevap karşısındaki alakasızlık fark edilmektedir. Bu nübüvvet işaretlerini rahip, nereden öğrenmiştir? Bulut peygamberimizin üzerindedir, üç. Ağaç yanına yaklaştığında gölgesini Resûlullah'ın üzerine salıvermiştir, dört. Bu risâlet algısında her şey olağanüstü durumdadır. Peygamber bulutların altındadır... Ağaçlar ona doğru gelmektedir. Secde etmektedir, ağaç ve taşlar bu küçük Muhammed'e. Ağaç, gölge, bulut figürleri Hz. Mûsâ, Hz. İsa, Hz. Meryem ve İsrailoğullarını akla getirmektedir. Üstelik rahip buluta, ağaca ve gölgeye ısrarla dikkat çekmektedir.

Rahip velisini sorar? Tartışılır, konuşulur, karar verilir... Sonra... Bu durum hiç de normal değildir. Saygılı bir yeğen, müşfik bir amca, olağanüstü bir durum ve bu irtibatlılık... Rahip, Resûlullah'ı (s.a.s) bir yandan korumak için telaşla davranırken diğer yandan da Resûlullah'ı (s.a.s) hedef haline getirmektedir. Rahibin ihbarına rağmen Resûlullah ile kimsenin ilgilenmediği anlaşılmaktadır. Bu müjde sıradan bir haber midir ki, ilgi göstermesinler. Sıradan bir habere bile amca, ilgili davranmalı değil midir? Bu tabii bir duygu olmalıdır. Bu Muhammed'in can güvenliği varsa, neden toplumun içeri-

sinde risâletini söylemiştir? Kureyş içerisinde Resûlullah'ın (s.a.s) düşmanı olanlar bulunabilir. Asıl şimdi can güvenliği başlamış olmalıdır. Bir yandan Resûl olacağı müjdelenen bir kişi, diğer yanda onu buna rağmen kâle almayan kabile mensupları vardır. Rahip, Resûlullah'ı (s.a.s) takdir adına Mekkeli, tüccar, belki birkaç dil bilen bu insanları çevrelerinde olup bitenleri fark edemez insanlar olarak bize takdim etmektedir. O kadar ki bu insanların gözleri önünde cereyan eden şeyler ayrı ayrı izah edilmektedir. Resûlullah (s.a.s), olaylar arasında makul bir alaka kuramayan bu insanlara peygamber olmuştur. Bir bakıma işi kolay, bir bakıma da çok zordur. Arif değiller ki anlasınlar. Akıllı değiller ki idrak etsinler. Diğer taraftan Mekkeli müşrikler bu adamla arasında bir bağlantı olduğunu da söyleyebilirler. Rahip, Muhammed'in hocası gibi...

Rum devlet görevlileri rahipten daha da ileri bir bilgiye sahiptirler. Bu bilgiyi başkaları da bilmektedir ki, bu adamları görevlendirmişlerdir. Sayıları 7, cennetin kapıları kadardır. Anlaşılan Bizans alarm halindedir. Çünkü herkes kati olarak o ay, o zamanda Resûlullah'ın zuhurunu bilmekte ve beklemektedir. Peki, bu ay neler olmuştur. Resûlullah rahiple görüşmüştür yani olağanüstü hiçbir şey olmamıştır. Rahip herkesin huzurunda "Bu Allah'ın Resûlü." ifadesini kullandığına göre orada bulunan akli başında herkes onun Resûl olacağını duymuşlardır.

Rahibin zihni karışıktır... Bir yandan "Rumlardan koruyun" derken diğer yandan tam bir teslimiyet örneği sergilemektedir: "Allah'ın gerçekleştirmek istediği..." korku ve ümit arasında bir yerde. Güneş ve ay Allah'ın iki kanunudur. Şunun bunun için batmaz, durmaz, sünnetullah değişmez. Rahip bir bilgi vermektedir: "Onu görürlerse öldürecekler." Rahip endişelidir. Peki, neden? Kime ne zararı olmuş ki?

Bu olaydan sonra arama operasyonuna dair bir rivâyet kaynaklarda yoktur. Ciddi başlayan bu olay ciddiyetine yakışmayacak bir şekilde unutulmaya terk edilmiş olmalıdır. Neden? Üstelik adamlara birileri bu yolcuları ve Muhammed'i haber vermiştir. Rumlar bilinçli bir şekilde bu kabileyle karşılaşmışlardır. Haber kaynakları güçlü ve sağlamdır. Rum zabıtalarna ise şöyle diyor: "Allah'ın gerçekleştirmek istediği..." yani Allah dilemezse, onu kimse öldüremez. Mucize beklentisi bulunmaktadır. Rumlar yoğun aramalar yapmaktadır fakat rahibin bir sözüne hemen teslim olmuşlardır.

Ve peygamberimizin geri Mekke'ye gönderilmesi... Rivâyetten yaşını tespit edemiyoruz. Fakat yol arkadaşları belli: Ebû Bekir ve Bilâl. Yaşları birbirine yakın iki çocuk Mekke'ye Şam yolundan dönecekler. Şam Yolu... Gidişi ve dönüşü aylar alan bir yolculuğu iki çocuk birlikte yapıyorlar. Çöl ve bedevîler... Güvenlik var mı peki? Bizim olayımız farklı. Olağanüstü durum devam etmeli.

Peki, kaynakları nasıl okumalıyız? Hz. Peygamber'in (s.a.s) risâlet öncesi hayatı hakkında ayrıntılı bilgiler bulunmaması, bu dönem rivâyetlerinde yer alan bazı hususların tartışmaya açılmasına zemin hazırlamıştır. Bu durum neticesinde ise Hz. Peygamber'in (s.a.s) risâlet öncesi hayatı ile ilgili çeşitli spekülasyonlar ortaya çıkmış, rivâyetlere tutarsız, olağanüstü hâller eklenmiştir.

Hz. Muhammed'in (s.a.s) risâlet öncesi hayatı ile ilgili rivâyetlerde yer alan Şam seyahati ve diğer bazı olağanüstü durumlarda onu beşer üstü görme temayülleri kendisi-

ni fazlaca hissettirmiştir. Bu eğilim onu bir beşer olmaktan çıkarmış her şeyiyle farklı ve beşer üstü bir varlık olarak sonraki nesillere aktarmıştır. Bu gibi olaylara çok fazla gayri aklı ve nakli şeyler ilave edilmiş neyin doğru neyin yanlış olduğu birbirine girmiştir. Bu gibi rivâyetlerde söz konusu isim de Hz. Peygamber (s.a.s) olunca her türlü hari-kulâdelik kabule şayan görülerek sonraki nesillere bir vakıa gibi aktarılmıştır. Rivâyetlere yapılan değerlendirmelerde bazı Müslümanlar klasik kaynaklarda geçtiği şekilde rivâyetleri kabul ederken, müsteşriklerce art niyetli ve iftiraya varacak derecelere gelebilmiştir. Böyle bir durumda rivâyetlerin sağlıklı bir şekilde incelenmesi ve tutarsız taraflarının ortaya konulması önem taşımaktadır.

Sonuç olarak, Rahip Bahîrâ olayı ile ilgili rivâyetlere bakılırsa Hz. Muhammed'in (s.a.s) Şam yolculuğuna çıktığı kesindir; ancak rivâyetlerden açıkça anlaşıldığına göre, olağanüstü şeyler anlatılmaktadır. Rahibin ifadelerinden onun risâlet anlayışının makul olmadığı anlaşılmaktadır.

Hz. Peygamber'in (s.a.s) bir ticaret yolculuğu yaptığı söylenebilir ancak rivâyetlerde yer aldığı şekliyle olağanüstü birtakım hallerin yaşandığını söylemek ve bu halleri Hz. Muhammed'in (s.a.s) peygamberliği için bir işaret olarak görmek yanlış olacaktır. Bu tür rivâyetlere itimat edenlerin de risâlet anlayışı tartışılmalıdır.

Hz. Peygamber'in (s.a.s) çocukluk döneminde yaşadığı rivâyet edilen Rahip Bahîrâ olayı, görüldüğü üzere bazı müsteşriklerin art niyetli emellerine malzeme teşkil etmiş ve bu düşüncedeki müsteşrikler tarafından olay hakkındaki rivâyetlere yalan yanlış düşünceler eklenmiştir. Bazı Müslüman araştırmacılar, bu olayı Hz. Peygamber'in (s.a.s) -Hz. İsa (a.s) ve Hz. Mûsâ (a.s) gibi- çocukluğundan itibaren peygamber olarak gönderileceğinin işareti olarak algılamış ve yolculuk sırasında yaşanan olağanüstü olayları peygamberlik mucizeleri olarak yorumlamışlardır. Hz. Peygamber (s.a.s), ne bazı kimselerin anladığı ve anlatmaya çalıştığı gibi olağanüstü özelliklere sahip, neredeyse hayatının her anında mucizeler bulunan bir kişi ne de bazıları tarafından oluşturulmaya çalışılan sıradan, tabiri caizse herhangi bir postacıdan bir farkı olmayan, hiçbir mucizesi bulunmayan bir kişidir. O yeri geldiğinde Allah'ın izni ve yardımıyla mucizeler ortaya koyan, yeri geldiğinde ise kendi deyimiyle¹³⁴ bütün peygamberlerin yaptığı gibi çobanlık yapan son peygamberdir.

¹³⁴Buhârî, "İcâre", 2; Müslim, "İmân", 302.

KAKNAKÇA

- ALGÜL, Hüseyin. İslâm Tarihi. 1:154-163. İstanbul: Gonca Yayınları, 1986.
- ALTUNTAŞ, Halil ve Şahin, Muzaffer. Kur'ân-ı Kerim Meâli. Ankara: DİB Yayınları, 2006.
- ARMSTRONG, Karen. Hz. Muhammed: İslâm Peygamberinin Biyografisi. trc. Selim Yeniçeri. İstanbul: Koridor Yayınları, 2005.
- AVCI, Casim. İlk Dönem İslâm Tarihi. Eskişehir: AÜ Yayınları, 2013.
- AYDIN, Mehmet. "Faraklit". Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi. 12: 165-166. İstanbul: TDV Yayınları, 2005.
- BALCI, İsrâfil. Peygamberlik Öncesi Hz. Muhammed. Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2014.
- BEBEL, August Ferdinand. Hz. Muhammed ve Arap İslâm Kültürü Dönemi. trc. Veyssel Atayman. İstanbul: Bordo Siyah Klasik Yayınları, 2005.
- CAETANİ, Leone. İslâm Tarihi. trc. Hüseyin Cahit. İstanbul: Tanin Yayınları, 1924.
- CERRAHOĞLU, İsmail. "Oryantalizm ve Batıda Kur'ân ve Kur'ân İlimleri Üzerine Araştırmalar", Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 31. (1989): 115.
- DAVENPORT, John. Hz. Muhammed (sav)'den Özür Diliyorum. trc. Muharrem Tan. İstanbul: Moralite Yayınları, 2007.
- DELCAMBRE, Anne-Marie. Allah'ın Resûlü Hz. Muhammed. trc. Mahmut Kanık. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, 2002.
- DERMENGHEM, Emile. Muhammed'in Risaleti. trc. Ahmet Ağırakça. İstanbul: İnsan Yayınları, 1997.
- DRAPER, J. W. Niza-i İlim ve Din-İslâm ve Ulum. trc. Ahmed Mithat. İstanbul: Tercüman-ı Hakikat Yayınları, 1313.
- EBU ZEHRE, Muhammed. Son Peygamber Hz. Muhammed. trc. Mehmet Keskin. İstanbul: Birleşik Yayınları, 1993.
- ERÇETİN, Ahmet. "Rivâyetler ve Farklı Yorumlar Işığında Rahip Bahîrâ Olayı". Yüksek Lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, 2008.
- ERUL, Bünyamin. "Hz. Peygamber'in Risalet Öncesi Hayatına Farklı Bir Yaklaşım", Diyanet İlmi Dergi -Peygamberimiz Hz. Muhammed (SAV) Özel Sayı. (2003): 33-66.
- ERUL, Bünyamin. "Varaka b. Nevfel". Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi. 42: 517-518. Ankara: TDV Yayınları, 2012.
- ESER, Mithat. "Hz. Peygamber'in Bir Bulut Tarafından Gölgelemesine Dair Rivâyetlerin Değerlendirilmesi", İslâmî Araştırmalar Dergisi 22, sy. 1 (2011): 44-54.

- FAYDA, Mustafa. “Bahîrâ”. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi. 4:486-487. İstanbul: TDV Yayınları, 1991.
- FAYDA, Mustafa. “Busrâ”. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi. 6: 470-472. İstanbul: TDV Yayınları, 1992.
- FAYDA, Mustafa. “Muhammed”. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi. 30:409-410. İstanbul: TDV Yayınları, 2005.
- FIĞLALI, Ethem Ruhi. “Ebû Tâlib”. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi. 10:237-238. İstanbul: TDV Yayınları, 1994.
- GAZZALÎ, Muhammed. Fıkhu’s-Sîre. trc. Resul Tosun. İstanbul: Risale Yayınları, 2005.
- GOTTHEİL, Richard James Horatio. Bir Hristiyan Bahîrâ Efsanesi -Bir Tahrif Örneği (XI-XII. yüzyıl). trc. Fatımatüz Zehra Kamacı. İstanbul: İnkılâb Basım Yayınları, 2008.
- GÖRGÜN, Tahsin. “Watt, William Montgomery”. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi. 43: 148-152. Ankara: TDV Yayınları, 2013.
- HAMİDULLAH, Muhammed. “Hz. Peygamber’in İslâm Öncesi Seyahatleri”. trc. Abdullah Aydın. Atatürk Üniversitesi İslâmî İlimler Fakültesi Dergisi 4, (1980): 330.
- HAMİDULLAH, Muhammed. İslâm Peygamberi. trc. Salih Tuğ. 1: 47-48. İstanbul: İrfan Yayınları, 1990.
- İBN-İ HİŞAM, Ebû Muhammed Abdülmelik. es-Siretü’n-Nebeviyye. trc. İzzet Hasan, Neşet Çağatay. Ankara: AÜİF Yayınları, 1971.
- İBN İSHAK, Muhammed b. İshak, Sîreti İbn İshak, thk: Muhammed Hamîdullah, Konya, 1981.
- İRFAN, Abdülhamid. “Müsteşrikler ve İslâm”. trc. Avni İlhan. İslâm Medeniyeti Dergisi 1, sy: 9, (1968):2-3.
- KAPAR, Mehmet Ali. “Kus b. Sâide”. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi. 26: 460. Ankara: TDV Yayınları, 2002.
- KÖKSAL, M. Asım. İslâm Tarihi: Hz. Muhammed (s.a.s) ve İslâmiyet (Mekke Dönemi). İstanbul: İrfan Yayınları, 1981.
- LEWİS, Bernard. Tarihte Araplar. trc. Hakkı Dursun Yıldız. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, 1979.
- MANTRAN, Robert. İslâm’ın Yayılış Tarihi (VII-XI. Yüzyıllar). trc. İsmet Kayaoğlu. Ankara: AÜİF Yayınları, 1981.
- MEVDUDÎ, Seyyid Ebu’l-Alâ. Tarih Boyunca Tevhit Mücadelesi ve Hz. Peygamber. trc. Ahmet Asrar. 2: 82. İstanbul: Pınar Yayınları, 1992.
- NUMA’NÎ, Muhammed Şiblî. Peygamberimizin Hayatı. trc. Ahmet Karataş. İstanbul: Timaş Yayınları, 2006.

- ÖNKAL, Ahmet. “İslâm Tarihçiliğinde Tarafsızlık Problemi”, İslâmi Araştırmalar Dergisi 6, sy: 3 (1992): 193.
- ÖTEN, Mehmet. Hz. Muhammed’in (s.a.s) Olağanüstü Halleri (Mucizeler). Konya: Nazımbey Yayınları, 1971.
- SAĞMAN, Ali Rıza. İslâm Tarihinde Rahip Bahîrâ Meselesi. İstanbul: Ahmet Sait Yayınları, 1959.
- SAÎD, İbrahim. Şerhu Beşâreti Yuhannâ. Kahire: 1977.
- SALLÂBÎ, Ali Muhammed. Siyer-i Nebi (Mekke Dönemi). İstanbul: Ravza Yayınları, 2015.
- SARIÇAM, İbrahim. Hz. Muhammed ve Evrensel Mesajı. Ankara: DİB Yayınları, 2015.
- SARMIŞ, İbrahim. Hz. Muhammed’i Doğru Anlamak-I. İstanbul: Ekin Yayınları, 2007.
- SIRMA, İhsan Süreyya. Müslümanların Tarihi. 1: 438-443. İstanbul: Beyan Yayınları, 2016.
- SİNANOĞLU, Mustafa. “Nübüvvet Mührü”. Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi. 33:291-293. İstanbul: TDV Yayınları, 2007.
- SURUÇ, Salih. Kâinatın Efendisi Peygamberimizin Hayatı. 1:103-108. İstanbul: Yeni Asya Yayınları, 2003.
- WENSINCK, Arent Jan. “Bahîrâ”. İslâm Ansiklopedisi. 2: 227-229. İstanbul: M.E.B Yayınları, 1970.
- ZAPSU, Abdurrahim. Büyük İslâm Tarihi / Hz. Muhammed (s.a.s) Dönemi. İstanbul: Risale Yayınları, 2006.